ОБЩИНА ТЪРГОВИЩЕ

7700 Търговище, пл. Свобода
Телефон: 0601/686 12; факс: 0601/620 57, 0601/622 12
e-mail: obshtina@targovishte.bg; www.targovishte.bg

А Н А Л И З

на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище

(по чл. 196, ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование)

Настоящият Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище е приет на заседание на Общински съвет Търговище с Решение № 44 по Протокол № 5 от 20.12.2023 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Въведение
1. Нормативни основания за разработване на Анализа
2. Цел и обхват на Анализа
3. Участници в разработването на Анализа
4. Нормативни принципи от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО)
II. Географско местоположение и демографско състояние на община Търговище. Тенденции на развитие
III. Анализ на състоянието на общинската образователна мрежа от детски градини, училища, ЦПЛР и специализирани обслужващи звена през учебната 2023/2024 г.
IV. Готовност на община Търговище и образователните институции за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците
1. Осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от община Търговище - здравно и медицинско обслужване, хранене, транспорт
2. Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от детските градини, училищата и ЦПЛР-ОДК Търговище
3. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП от ДГ, училищата, ЦПЛР-ОДК Търговище, ЦСОП-Търговище и РЦППО-област Търговище
4. Поощряване с морални и с материални награди на децата и учениците. Работа с деца и ученици с изявени дарби /Община Търговище, ДГ, училища, ЦПЛР-ОДК Търговище, ЦСОП-Търговище/.
5. Кариерно ориентиране на учениците в община Търговище /ЦПЛР-ОДК Търговище/
6. Работа с деца в риск. Отпадане от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст в община Търговище /Община Търговище, МКБППМН, ДГ и училища, ЦПЛР-ОДК/
V. Дейности за преодоляване на проблемното поведение и за превенция на насилието при децата и учениците /ДГ и училища, ЦПЛР-ОДК, МКБППМН, ОбСНВ и ПИЦ/
VI. Институции към Община Търговище, които предоставят възможности за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците /ОКСВМ, МКБППМН, ОСНВ и ПИЦ, ЦМДИ/
VII. Предизвикателства в подкрепата за личностно развитие на децата и учениците и посоки на развитие пред институциите в осъществяване на приобщаващото образование /ДГ, училища, ЦПЛР-ОДК, ЦСОП-Търговище и РЦППО-област Търговище/
VIII. Заключение

I. Въведение

1. Нормативни основания за разработване на Анализа

Анализът на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище е разработен на основание чл. 196, ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) и се приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината, във връзка с чл. 196, ал. 1 от ЗПУО, съгласно който Областният управител организира разработването на областна стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. За разработването на Анализа е определена работна група със заповед на кмета на община Търговище, в състава на която участват експерти от образованието, здравеопазването и МКБППМН към Община Търговище. В съответствие с чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование (НПрО) подкрепата за личностно развитие на децата и учениците се организира и осигурява в съответствие с утвърдените областни и общински стратегии за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците.

2. Цел и обхват на Анализа

Разработеният Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на територията на община Търговище ще допринесе за установяване на реалните потребности от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците и подобряване качеството на образование. Основната му цел е да очертае приоритетните потребности при определяне нуждите за подкрепа за личностното развитие, която институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват, а именно: осигуряване на равен достъп, качествено образование и подкрепа на личностното развитие на всички деца и ученици, живеещи и учещи на територията на общината. Институциите самостоятелно разработват и прилагат цялостни политики за: подкрепа за личностно развитие на детето и ученика, изграждане на позитивен организационен климат, утвърждаване на позитивна дисциплина и развитие на училищната общност в съответствие с чл. 174, ал. 2 от ЗПУО. В чл. 176 от ЗПУО се регламентира, че на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик. Съгласно чл. 177 от ЗПУО подкрепата за личностно развитие е обща и допълнителна, като се осигурява там, където са детето и ученикът - в детските градини, в училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в определени случаи в домашни или в болнични условия. При необходимост от разширяване на общата и допълнителната подкрепа, която се осигурява в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, и в зависимост от спецификата на дейностите - и от разстояние в електронна среда чрез използване на средствата на информационните и комуникационните технологии. За реализиране на общата и допълнителната подкрепа в детските градини и училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, социален работник и ресурсни учители. По реда на чл. 191, ал. 1 от ЗПУО условията и редът за осигуряване на общата и на допълнителната подкрепа се определят с държавния образователен стандарт за приобщаващото образование. На основание чл. 4 от Наредбата за приобщаващото образование (НПрО) на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование се предоставя обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им. Подкрепата за личностно развитие се прилага в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик. Общата подкрепа за личностно развитие се предоставя от учителите и от други педагогически специалисти в детската градина, училището или в центъра за подкрепа за личностно развитие. Допълнителната подкрепа за личностно развитие се предоставя в зависимост от плана за подкрепа на детето или ученика, в който се определят конкретните дейности за допълнителната подкрепа за личностно развитие и необходимите специалисти за предоставянето на подкрепата.

3. Участници в разработването на Анализа

В съответствие с разпоредбите на чл. 174, ал. 1 от ЗПУО институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците съвместно с държавните и местните органи и структури и доставчиците на социални услуги. В процеса на събиране на информацията за изготвяне на Анализа се включиха всички

заинтересовани страни: общинска администрация, детски градини, училища, ЦПЛР-ОДК Търговище, ЦСОП гр. Търговище, РЦПППО - област Търговище и МКБППМН към Община Търговище. При изготвянето му са фиксирани проблемите в образователната сфера, идентифицирани са потребностите на конкретните рискови групи, тенденциите в развитието на дейностите за подкрепа на личностното развитие на територията на общината и възможностите за осъществяване на планираните действия.

4. Нормативни принципи от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО)

Съгласно чл. 3, ал. 2 от ЗПУО образованието е национален приоритет и се реализира в съответствие със следните принципи:

1. единна държавна образователна политика за осигуряване правото на предучилищно и училищно образование;
2. ориентираност към интереса и към мотивацията на детето и на ученика, към възрастовите и социалните промени в живота му, както и към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;
3. равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик;
4. равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование;
5. запазване и развитие на българската образователна традиция;
6. хуманизъм и толерантност;
7. съхраняване на културното многообразие и приобщаване чрез българския език;
8. иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обоснованост и прогнозиране на резултатите от иновациите;
9. прозрачност на управлението и предвидимост на развитието на предучилищното и училищното образование;
10. автономия за провеждане на образователни политики, самоуправление и децентрализация;
11. ангажираност на държавата, общините и юридическите лица с нестопанска цел, работодателите, родителите и други заинтересовани страни и диалог между тях по въпросите на образованието.

При работата с децата и с учениците институциите в системата на предучилищното и училищното образование основават дейността си на два основни принципа, съгласно чл. 174, ал. 4 и ал. 5 от ЗПУО:

- принципа на позитивната дисциплина, който се свързва с мерки и подходи, гарантиращи изслушване на детето и ученика, осъзнаване на причините за проблемното му поведение и предоставяне на възможност за усвояване на добри поведенчески модели спрямо себе си и останалите.
- принципа на превенцията на обучителните трудности и ранното оценяване на риска от тях. Тези мерки се прилагат към всички ученици в обща класна стая по ред, определен в държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

II. Географско местоположение и демографско състояние на община Търговище. Тенденции на развитие

Община Търговище е разположена в Североизточна България, в източната част на Дунавската равнина. Тя е административен център на едноименната област. През територията ѝ преминават главен път и ЖП линия по направлението Варна - София, има удобна транспортна връзка за гр. Русе и за Южна България през Котел. Селищната мрежа се състои от 52 населени места - административния център град Търговище и 51 села. Общинският център град Търговище се намира на 320 км. от столицата на страната - София, на 123 км. от големия Черноморски и пристанищен център - гр. Варна и на 100 км. от пристанището на река Дунав - Русе. В град Търговище, разположен централно на територията на общината, са съсредоточени основните административни, стопански, транспортни, обслужващи и културни дейности, което придава на структурата на селищната мрежа моноцентричен характер. Според Националната концепция за пространствено развитие и актуализацията ѝ от 2019 г., община Търговище попада в групата градове-центрове от трето йерархично ниво, които имат регионално значение в територията на областите - подходящо местоположение в територията на регионите, демографска големина и стабилност, налични функции с регионално значение в развитието на икономиката, социалната сфера, образованието, науката, културата. Някои от основните проблеми в община Търговище, за които следва да се търси решение

са следните: задържане и привличане на млади хора в общината, подобряване на условията за живот и труд в общината, със специално внимание към развитието и благоустрояването на малките населени места, които успяват да задържат и към момента млади хора, създаване на атрактивни възможности за образование, създаване на условия за добра трудова реализация на младите хора и повишаване на професионалната им квалификация, подобряване на условията на работа, включително създаване на по-здравословна среда.

Според изнесените данни на отдел „Статистически изследвания" - Търговище към ТСБ Североизток от 18-то преброяване на населението и жилищния фонд в България през 2021 г. най-гъсто населената община в област Търговище е община Търговище - 58,4 души на кв. км., като населението й е **49 073.** Прираста на населението през 2021 г. спрямо 2011 г. в община Търговище е -14.3%. Факторите, които оказват влияние върху броя на населението на общината и областта, са естественото движение (раждания и умирания) и външната миграция. Продължават да се задълбочават негативните тенденции в изменението на възрастовата структура на населението. Налице е продължаващ процес на демографско остаряване, който се изразява в увеличаване на абсолютния брой и относителния дял на населението на възраст 65 и повече навършени години. Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 г.). По данни от Преброяване 2021 това съотношение е 58. Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура - под, във и над трудоспособна възраст. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени при определянето на възрастовите граници за пенсиониране.

Население под, във и надтрудоспобна възраст към 31.12.2022 г. в община Търговище

Община Възрастови категории	Общо			В т.ч. в града		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Търговище	48 302	23 166	25 136	32 957	15 592	17 365
Под трудоспособна възраст	7 693	3 904	3 789	5 196	2 633	2 563
В трудоспособна възраст	27 768	14 538	13 230	19 609	10 068	9 541
Над трудоспособна възраст	12 841	4 724	8 117	8 152	2 891	5 261

Източник: НСИ

Население към 31.12.2022 г. в община Търговище по местоживеене и пол

Брой	Общо			В града			В селата		
Община	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Търговище	48 302	23 166	25 136	32 957	15 592	17 365	15 345	7 574	7 771

Източник: НСИ

Естествено движение на населението през 2022 г. в община Търговище по пол

Община	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	всичко	момчета	момичета	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Търговище	426	216	210	912	518	394	-486	-302	-184

Източник: НСИ

Средногодишно население през 2022 г. в община Търговище по местоживеене

Община	Средногодишно население		
	Общо	В града	В селата
Търговище	48 400	32 993	15 408

Източник: НСИ

Механично движение на населението през 2022 г. в община Търговище по пол

Община	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Търговище	1 284	570	714	994	429	565	290	141	149

III. Анализ на състоянието на общинската образователна мрежа от детски градини, училища, ЦПЛР и специализирани обслужващи звена през учебната 2023/2024 г.

На територията на община Търговище функционира образователна инфраструктура, която включва институции на предучилищното, общото, професионалното и приобщаващо образование, както следва:

- 12 общински детски градини, от които: 10 в гр. Търговище и 2 в селата Руец и Макариополско;
- 1 частна детска градина в гр. Търговище;
- 21 училища, от които: 16 общински и 5 държавни;
- 2 центъра за подкрепа за личностно развитие, от които: 1 общински - ЦПЛР-ОДК и 1 държавен - ЦСОП;
- 1 държавен център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - РЦППО - област Търговище

Общинските училища се разпределят, както следва:

- 2 средни;
- 1 обединено;
- 11 основни;
- 1 спортно;
- 1 професионална гимназия

Държавните училища се разпределят, както следва:

- 4 професионални гимназии;
- 1 специално училище за ученици с увреден слух

От общо 52 населени места в общината, в 8 от селата функционират училища: Вардун, Голямо ново, Драганoвец, Дралфа, Лиляк, Макариополско, Надарево и Подгорица.

Към началото на учебната 2023/2024 г. в системата на общинското предучилищно образование са обхванати 1 700 деца в детските градини, разпределени в 71 групи. От тях 52 групи функционират в град Търговище, а 19 групи в 18 села. В общинските училища се обучават общо 4 392 ученици, разпределени в 214 паралелки и 29 деца в подготвителни групи в училище, разпределени в 2 групи. В държавните училища се обучават общо 1 149 ученици, разпределени в 61 паралелки.

Наличната мрежа от образователни институции функциониращи в община Търговище е добре организирана, финансово обезпечена и е съобразена с действащите законови и подзаконови документи, както и с местните, държавни и европейски стратегии за развитие на образованието. Община Търговище създава условия и възможности за усъвършенстване на образователната система, като осигурява различни видове и степени образование.

Динамиката на намаляване на населението в страната и общината през последните 6 години (2017-2023 г.) се характеризира с продължаващи негативни демографски процеси , свързани с намаляване на децата и учениците, най-осезателно в малките населени места на общината. Основните фактори, влияещи на демографските процеси, са свързани с отрицателния естествен прираст на населението, вътрешната и външната миграция, както и желанието на родителите за достъп до по-качествено образование, предлагано в училищата на областния град. Тези фактори са следствие от протичащите социално-икономически процеси в развитието на страната и на общината. Зависимостта на училищната мрежа от икономическата активност и от трудовата миграция на населението е водеща причина за концентриране на деца и ученици в общинския център. Негативните демографски процеси, свързани с намаляване на абсолютния брой и на относителния дял на населението под 15 години закономерно водят и до ежегодно намаляване броя на децата в детските градини/групите към детските градини и на учениците в основните училища, функциониращи в 8 села на територията на общината.

Анализът на състоянието на образователните институции в община Търговище дава възможност да се идентифицират няколко водещи проблема, възникнали и продължаващи да оказват негативно влияние в сферата на образованието през периода 2017-2023 г., както следват:
• неравномерна пълняемост на учениците в училищата в гр. Търговище и в селата на общината. Наличие на 2 училища в гр. Търговище, в които се обучават над 50 процента от общия брой на учениците в общината (Първо СУ „Свети Седмочисленици“ и Второ СУ „Проф. Никола Маринов“).
• наличие на сериозна разлика в качеството на образователния продукт в училищата в общинския център и в някои училища, функциониращи в селата или периферията на града;
• ежегодно увеличаване на броя на сформираните паралелки от два класа (слети паралелки) в училищата, обучението, в които генерира слаби образователни резултати (отчетени на НВО за уч. 2022/2023 г.).
• сериозни финансови трудности в поддръжката и модернизирането на материалната база със средства от делегирания бюджет на училищата в селата.
• забавен темп при въвеждане на образователни иновации и нови технологии в образованието в основни училища, функциониращи в малките населени места и периферията на гр. Търговище;
• сериозен недостиг на финансов ресурс и все по-трудна материална издръжка, продиктувани от постоянно намаляващия брой на децата и учениците в образователните институции в едно градско училище (II ОУ „Н. Й. Вапцаров“ гр. Търговище) и в някои села на общината (ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Драгановец, ОУ „Паисий Хилендарски“ с. Надарево, ОУ „Отец Паисий“ с. Подгорица, ОУ „Христо Ботев“ с. Лиляк, ОУ „Христо Ботев“ с. Вардун и ОбУ „Христо Ботев“ с. Макариополско).
• ежегодна необходимост от увеличаване на процента за преразпределение на средствата по Единен разходен стандарт на дете/ученик по формулите /съгласно чл. 262 от ЗПУО/, което води до недостиг на разходите за издръжка /горива, консумативи и текущи ремонти/, вкл. и в образователни институции с голям брой деца/ученици в град Търговище (Първо ОУ „Христо Ботев“, Първо СУ „Свети Седмочисленици“ и Второ СУ „Проф. Никола Маринов“).
• необходимост от ежегодно увеличаване на средствата за дофинансиране от бюджета на Община Търговище на училища с малък брой ученици;
• засилен процес на миграция през последните години на семейства с деца от селата към общинския център, големи градове в страната и главно към страни от ЕС.
• изминал шестгодишен срок от последната оптимизация на училищната мрежа при непрекъсната негативна динамика на демографски и социални процеси в общината. Последната реформа в системата на образованието е проведена през 2017 г. със закриване на две основни училища в селата Руец и Буйново.
Община Търговище провежда политики, свързани с повишаване на качеството на образователния процес в предучилищното и училищното образование и със стремеж за максимална ефективност на всяка образователна институция, осъществяващи се чрез следните основни цели:
• поддържане и финансиране на ефективна и оптимална мрежа от образователни институции, отговаряща на минималния брой на децата и учениците, които подлежат на задължително образование и обучение, както и в отговор на интересите и способностите на децата и учениците.
• стремеж за своевременно оптимизиране на мрежата от училища в общината с оглед увеличаването или намаляването на броя на децата и учениците и в съответствие с данните на общини със сходни демографски, социални и икономически показатели.
• повишаване качеството на предлагания образователен продукт, отговарящ на изискванията на професионалната подготовка, дуалното обучение и съобразен с търсенията на пазара на труда в общината и страната.
• стремеж за продължаване на процеса за десегрегиране на училища, в които са съсредоточени висок процент на ученици от ромски етнически произход;
• повишаване на ефективността при разходването на публичните разходи в условия на рязко повишаване на цената на енергоносителите в национален и световен мащаб.
• оптимизиране на средствата за педагогически персонал, чрез повишаване на съотношението учител - брой ученици. Повишаване пълняемостта на паралелките и премахване на неефективното обучение в слети класове;
• подобряване на материално-техническата база и модернизиране на обзавеждането и оборудването на образователните институции, намиращи се в селата на общината.

С РМС № 469/07.07.2023 г. е приет списък на иновативните училища в Република България за учебната 2023/2024 г., съгласно който 4 училища в град Търговище са иновативни. Това са 2 общински училища (Първо СУ „Свети Седмочисленици“ и ПГ по Земеделие) и 2 държавни (ПГИИ „Джон Атанасов“ и ПГТХВТ „Алеко Константинов“).
С РМС № 850/30.11.2023 г. е приет Списък на средищните детски градини и училища в Република България за учебната 2023/2024 г., съгласно който 4 общински детски градини (част от ДГ № 1 “Веселушко“ гр. Търговище, част от ДГ № 7 “Снежанка“ гр. Търговище, ДГ № 11“Звънче“ гр. Търговище и ДГ “Първи юни“ с. Макариополско) и 8 общински училища (3 в град Търговище - II ОУ „Н. Й. Вапцаров“, III ОУ “П. Р. Славейков“ и IV ОУ “Иван Вазов“ и 5 в селата на общината - ОУ “Св. Св. Кирил и Методий“ с. Драгановец, ОУ “Св. Св. Кирил и Методий“ с. Дралфа, ОУ „Христо Ботев“ с. Лиляк, ОУ „Паисий Хилендарски“ с. Надарево и ОбУ с. Макариополско) са определени за средищни.
През учебната 2023/2024 г. в 3 професионални гимназии в гр. Търговище /една общинска и две държавни/ са сформирани 4 паралелки в дуална форма на обучение, с оглед повишаване качеството на професионалното образование и засилване на връзката му с нуждите на пазара на труда. Паралелките са, както следва:
1. в ПГ по земеделие: 2 паралелки (4 х 0,5) - професия „Техник на селскостопанска техника“, специалност „Механизация на селското стопанство“, професия „Техник-растениевъд“, специалност „Трайни насаждения“, професия „Спедитор-логистик“, специалност „Спедиция, транспортна и складова логистика“ и професия „Оператор в дървообработването“, специалност „Производство на тапицирани изделия“.
2. в ПГ по Електротехника и строителство: 1 паралелка (2 х 0,5) - професия „Електротехник“, специалност „Електрически машини и апарати“ и професия „Строителен техник“, специалност „Строителство и архитектура“.
3. в ПТГ „Цар Симеон Велики“: професия „Мехатроника“, специалност „Мехатроника“.
В образователните институции, функциониращи в община Търговище ежегодно се извършват дейности за подобряване и обновяване на образователната инфраструктура, но все още са необходими сериозни ресурси в тази посока. За ремонт и обновяване на училищата са необходими средства, които включват: ремонт на учебни стаи, кабинети, санитарни помещения, спортни/физкултурни комплекси/салони, подмяна на ВиК инсталация, мерки за енергийна ефективност, вкл. изолация на сградата, поставяне на ПВЦ дограма, ремонт на покриви, изграждане на отводнителни дренажни мрежи, ремонт на училищни дворове, закупуване на оборудване, изграждане на нови отоплителни системи. Модернизирането и оптимизирането на училищната мрежа следва да създаде предпоставки за финансиране на професионални училища с национално и регионално значение, защитени професии съобразно потребностите на общината, както и за внедряване на обучение чрез работа (дуално обучение). Наложителни са мерки за стимулиране на обучението по търсените на пазара на труда професии, степен на квалификациите съобразно степента на развитие на местната/регионалната икономика и заявените инвестиционни намерения, като продължава политиката за достъп до образование на учениците от специфични целеви групи.

Система на предучилищното и училищното образование на територията на община Търговище

1.1. Предучилищни институции - Общински детски градини и частна детска градина

№	*Наименование*	*Населено място*
1	Детска градина № 1 “Веселушко“	гр. Търговище
2	Детска градина № 2 “Осми март“	гр. Търговище
3	Детска градина № 3 “Здравец“	гр. Търговище
4	Детска градина № 5 “Червената шапчица“	гр. Търговище
5	Детска градина № 6 “Пролет“	гр. Търговище
6	Детска градина № 7 “Снежанка“	гр. Търговище
7	Детска градина № 8 „Слънце“	гр. Търговище
8	Детска градина № 9 „Приказка“	гр. Търговище

9	Детска градина № 11“Звънче“	гр. Търговище
10	Детска градина „Пчелица“	гр. Търговище
11	Детска градина “Първи юни“	с. Макариополско
12	Детска градина “1-ви юни“	с. Руец
13	Частна детска градина „Монтесори“	гр. Търговище

1.2. *Общински училища*

1.2.1. Основни училища

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Първо основно училище “Христо Ботев“	гр. Търговище
2.	Второ основно училище „Н. Й. Вапцаров“	гр. Търговище
3.	Трето основно училище “П. Р. Славейков“	гр. Търговище
4.	Четвърто основно училище “Иван Вазов“	гр. Търговище
5.	Основно училище “Христо Ботев“	с. Вардун
6.	Основно училище “Г. С. Раковски“	с. Голямо ново
7.	Основно училище “Св. Св. Кирил и Методий“	с. Драганово
8.	Основно училище “Св. Св. Кирил и Методий“	с. Дралфа
9.	Основно училище “Христо Ботев“	с. Лиляк
10.	Основно училище „Паисий Хилендарски“	с. Надарево
11.	Основно училище „Отец Паисий“	с. Подгорица

1.2.2. Средни училища

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Първо средно училище „Свети Седмочисленици“	гр. Търговище
2.	Второ средно училище “Проф. Никола Маринов“	гр. Търговище

1.2.3. Обединено училище

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Обединено училище “Христо Ботев“	с. Макариополско

1.2.4. Спортно училище

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Спортно училище „Никола Симов“	гр. Търговище

1.2.5. Професионална гимназия

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Професионална гимназия по земеделие	гр. Търговище

1.3. *Държавни училища*

1.3.1. Професионални гимназии

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Професионална техническа гимназия „Цар Симеон Велики“	гр. Търговище

2.	Професионална гимназия по икономическа информатика „Джон Атанасов“	гр. Търговище
3.	Професионална гимназия по електротехника и строителство	гр. Търговище
4.	Професионална гимназия по туризъм и хранително вкусови технологии „Алеко Константинов“	гр. Търговище

1.3.2. Специални училища

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски"	гр. Търговище

1.4. *Центрове за подкрепа за личностно развитие*

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс (общински)	гр. Търговище
2.	Център за специална образователна подкрепа (държавен)	гр. Търговище

1.5. *Специализирани обслужващи звена*

№	*Наименование*	*Населено място*
1.	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище (държавен)	гр. Търговище

IV. Готовност на община Търговище и образователните институции за осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците

1. Осигуряване на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от община Търговище /здравно и медицинско обслужване, хранене, транспорт/

• ***Здравно и медицинско обслужване на децата и учениците***

Съгласно чл. 183 от ЗПУО грижата за здравето се осигурява чрез гарантиране на достъп на децата и учениците до медицинско обслужване и програми за здравно образование и за здравословен начин на живот. В чл. 23 от Наредбата за приобщаващото образование е регламентирано, че за децата и учениците в детските градини и училищата се организират програми, свързани със здравното образование, здравословното хранене, първа долекарска помощ и други.

Община Търговище осигурява в рамките на подсигуреното държавно финансиране, за здравето на децата и учениците, функционирането на общо 25 здравни кабинета в образователните институции, от които 14 са в училищата и 11 са в детските градини. Здравните кабинети се обслужват от 25 медицински специалисти, съгласно Закона за здравето. В общината се работи по общински програми за промоция, профилактика и рехабилитация на детско-юношеското здраве, чиято целева група са децата и учениците. В обхвата на дейностите на Общинско мероприятие „Здравеопазване”, съвместно с РЗИ-Търговище, ЦСМП-Търговище, Общински съвет по наркотични вещества и личните лекари са:

- поддържане на постоянна готовност за оказване на долекарска помощ на децата и учениците в детските градини и училищата. За целта се поддържа оборудван медицински шкаф с медикаменти и подръчни средства за долекарска интервенция. За поддържане на квалификацията за осъществяване на спешна помощ всички специалисти преминават ежегодно квалификационна програма в ЦСМП-Търговище и в РЗИ-Търговище. Поддържат се кътове, където се излага нагледна информация за долекарски състояния и обучения на децата за поведение при възникнали ситуации;
- проследяване на здравно - имунизационното състояние на децата и учениците и документиране на тази дейност, анализ на имунизационния статус и информиране на съответните институции;
- наблюдение на физическото развитие и физическата дееспособност на децата и учениците;

- медицинско осигуряване на деца и ученици при провеждане на различни форми на отдих и туризъм;
- участие на медицинските специалисти в регионални програми за профилактика и промоция на здравето на децата и учениците;
- изнасяне на лекции за здравното образование на децата и учениците;
- организира се и се провежда периодично профилактична и противоепидемична дейност за предотвратяване на заразните и паразитни заболявания в детските заведения и училищата;
- програма за профилактика и рехабилитация на детското и юношеското наднормено тегло и свързаните с него заболявания сред децата;
- програма за профилактика и рехабилитация на децата с гръбначни изкривявания и деформации на гръдния кош;
- превенция за употребата на психоактивни вещества, алкохол и тютюнопушене, агресия, зависимост към интернет, полово-предавани болести, рисково поведение и др. на деца и младежи, работа по Национални програми, отбелязване на тематични дни, провеждане на дискусии, викторини, интерактивни дейности, психологически и индивидуални консултации, тренинги, прожекции на тематични филми и клипове, последвани от дискусия и разсъждения по темата.

Таблица 1

Училище	Здравни кабинети с назначени:	
	мед. сестра	общо здравни мед. спец. в училищата
I СУ "Свети Седмочисленици"	2	2
II СУ "Проф. Никола Маринов"	2	2
I ОУ "Христо Ботев"	1	1
II ОУ "Н. Й. Вапцаров"	1	1
III ОУ "П.Р.Славейков"	1	1
IV ОУ "Иван Вазов"	1	1
Спортно училище "Никола Симов"	-	-
ПГ по Земеделие	1	1
ПТГ "Цар Симеон Велики"	1	1
ПГИИ "Джон Атанасов"	1	1
ПГТХВТ "Алеко Константинов"	1	1
ПГ по Електротехника и строителство	-	-
СУУУС „Свети Иван Рилски“	1	1
ЦСОП	1	1
Общо училища:	**14**	**14**

Забележка: Мед. сестри на II ОУ „Н. Й. Вапцаров“ и III ОУ "П. Р. Славейков" обслужват по график здравния кабинет на Спортно училище "Никола Симов", а медицинската сестра на ПТГ "Цар Симеон Велики" обслужва по график здравния кабинет на ПГ по електротехника и строителство.

Таблица 2

Детска градина	Здравни кабинети с назначени:	
	мед. сестра	общо здравни мед. спец. в ДГ
ДГ № 1 “Веселушко”	1	1
ДГ № 2 “Осми март”	1	1
ДГ № 3 “Здравец”	1	1
ДГ № 5 “Червената шапчица”	1	1
ДГ № 6 “Пролет”	1	1
ДГ № 7 “Снежанка”	1	1
ДГ № 8 “Слънце”	1	1
ДГ № 9 “Приказка”	1	1
ДГ № 11 “Звънче”, сграда „Славейче	1	1
ДГ № 11 “Звънче”, сграда „Радост“	1	1
ДГ “Пчелица”	1	1
Общо ДГ:	**11**	**11**

• ***Хранене на децата и учениците***

Храненето на децата и учениците в общинските детски градини и училища се осъществява чрез осигуряването на два вида хранене - столово хранене от Общинско предприятие „Детско и ученическо хранене“, с което образователните институции имат сключени договори и чрез кетъринг, за който също имат сключени договори с различни фирми. Извършва се ежедневен контрол по отношение на качеството и количеството на приготвената храна от Общинско мероприятие „Здравеопазване“ към Община Търговище и от директорите на детските градини. Съгласно чл. 12, ал. 1 и ал. 2 от Наредба за финансирането на институциите в системата на предучилищното и училищното образование, средствата от държавния бюджет за подпомагане на храненето на децата в задължително предучилищно образование и на учениците от I до IV клас в общинските детски градини и училищата, се предоставят въз основа на норматив за дете или ученик, определен с акта по чл. 282, ал. 3 от ЗПУО. Средствата за подпомагане на храненето се разпределят между бюджетите на първостепенните разпоредители с бюджет въз основа на броя на децата в задължително предучилищно образование и на учениците от I до IV клас и на норматива, който е в размер на 207 лв. годишно за 1 дете/ученик, съгласно РМС № 756/25.10.2023 г., в сила от 01.10.2023 г. Политика на всяко училище е да предложи поевтиняване на храната в училищните столове.

През учебната 2023/2024 г. 11 общински детски градини и 14 училища участват в проектите на Държавен фонд „Земеделие“ по схемите „Училищен плод“ и „Училищно мляко“, с цел подобряване на качеството и разнообразието на храната. Целевата група обхваща деца от I до IV група в детските градини, както и деца от подготвителна група и ученици от I до IV клас в училищата. Общо 1514 деца в детските градини и 1825 деца и ученици в училищата получават по утвърден график различни плодове и млечни продукти от фирмите-доставчици, с които имат сключени договори: „ОРИ-2" ЕООД гр. Търговище, "Спектър ГВ Груп" ЕООД гр. Търговище и "Нове Холд" ЕООД гр. Свищов.

• ***Транспорт на децата и учениците***

Съгласно чл. 283, ал. 2 от Закона за предучилищното и училищното образование и на чл. 5, ал. 1 от ПМС № 128/29.06.2017 г. осигуряването на транспорт на децата на 4, 5 и 6 години от подготвителните групи в детските градини и на учениците от 1 до 12 клас от училищата на територията на община Търговище е безплатно. Децата в задължителна предучилищна възраст, пътуват до средищните детски градини в селата и града със специализиран и/или собствен превоз /с училищни автобуси/ на средищните училища, като единствено ДГ „Първи юни“ с. Макариополско има сключен договор за специализиран превоз по ЗОП с фирма-превозвач за 1 маршрутно направление. Учениците, учащи в осемте средищни училища и в приемащото училище /I ОУ „Христо Ботев“ гр. Търговище/ в начален и прогимназиален етап пътуват ежедневно с 8 училищни автобуса, които са им предоставени от Община Търговище и от МОН. Учениците, учащи в 6 от средищните училища пътуват и със специализиран превоз с автобуси на фирмите-превозвачи, с които имат сключени договори по ЗОП за 12 маршрутни направления. Осигуряването на транспорта на учениците от гимназиален етап от спортното училище, двете средни училища и петте професионални гимназии в град Търговище се организира от една страна от Община Търговище за обществения превоз, като учениците пътуват ежедневно до училищата в града с обществения транспорт по утвърдената общинска транспортна схема, а от друга от пет от училищата за специализирания превоз, които имат сключени договори по ЗОП с фирми-превозвачи за осем маршрутни направления.

2. Осигуряване на обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците от детските градини, училищата и ЦПЛР-ОДК

Съгласно чл. 178 от ЗПУО общата подкрепа за личностно развитие включва: екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти; допълнително обучение по учебни предмети; допълнителни модули за деца, които не владеят български език; допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; консултации по учебни предмети; кариерно ориентиране на учениците; занимания по интереси; библиотечно-информационно обслужване; грижа за здравето; осигуряване на общежитие; поощряване с морални и материални награди; дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения;

логопедична работа. Общата подкрепа се осигурява от детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие. В съответствие с чл. 12 от Наредбата за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие се осигурява от постъпването на детето в детската градина или в училището съобразно индивидуалните му потребности и е насочена към развиване на потенциала на всяко дете или ученик.

В резултат на изпълнението на три проекта за приобщаващо образование в предучилищното и училищното образование, финансирани по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ /ОП НОИР/ 2014-2021 - „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, „Подкрепа за приобщаващо образование“ и „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“, голям брой деца от уязвими групи и живеещи в бедност са подпомогнати с обучения, финансови облекчения и психологическа подкрепа, за да се адаптират и интегрират в детската градина, а достъп до образование са получили много деца и ученици със специални образователни потребности, хронични заболявания и с изявени дарби. По проект „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ са подкрепени много ученици, учители, родители и медиатори. Осигурени са технически устройства за педагогическите специалисти и за учениците, за да осъществяват ефективно онлайн обучението по време на пандемията от COVID-19. Подкрепата на ОП НОИР е не само дигитална - голям брой ученици са участвали в допълнителни обучения по различни предмети, като благодарение на тези уроци много от тях успяват да постигнат добри резултати на националните външни оценявания и държавните зрелостни изпити.

• ***Детски градини***

Съгласно чл. 13 и 14 от Наредбата за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие в детската градина и в подготвителните групи за задължително предучилищно образование в училището, която е насочена към всички деца в групата и гарантира участието и изявата им в образователния процес и в дейността на детската градина, включва: екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти; занимания по интереси; грижа за здравето; ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; поощряване с морални и материални награди; дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; логопедична работа. Общата подкрепа за личностно развитие в детската градина и в подготвителните групи за задължително предучилищно образование в училището, която е насочена към превенцията на обучителните затруднения, включва: обучение чрез допълнителни модули за деца, които не владеят български език; дейности за прилагане на програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие; индивидуална и групова работа при установени езикови и/или емоционално-поведенчески, и/или сензорни затруднения.

На децата в детските градини в община Търговище се предоставя обща подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. Всяка учебна година със заповед на директорите се създават екипи за подкрепа на личностното развитие (ЕПЛР) за деца със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби, с хронични заболявания. Осигуряването на обща подкрепа в ДГ се осъществява чрез: екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти; обучение чрез допълнителни модули за деца, които не владеят български език - от учителите по групи; прилагане на програми за психо-моторно познавателно и езиково развитие - от учителите в групите; индивидуална и групова работа при установени езикови, поведенчески и сензорни затруднения - от специалисти логопед/психолог; скрининг тест за ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителни трудности на децата на възраст от 3 г. до 3 г. и 6 м. - от сертифицирани учители от ДГ; занимания по интереси за стимулиране и развитие на личностните качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на изкуствата и спорта - от учителите по групи и външни преподаватели по допълнителни дейности; организиране на допълнителни спортни и културни дейности в ДГ; тематични родителски срещи; подготовка и участие на децата в допълнителни дейности и мероприятия: конкурси, рецитали, състезания, концерти и др. - от учителите по групи; поощряване с морални и материални награди - децата участват в многобройни конкурси на общинско, национално и международно ниво и заемат призови места, за което биват поощрявани.

С решение на Педагогическите съвети в ДГ се приемат: План за адаптация на децата в детската градина; План за групова работа-ситуация за превенция на тормоза и насилието и процедурата при кризисна интервенция; План за превенция на тормоза и насилието и преодоляване на проблемно поведение и действия в случай на насилие или риск от насилие над деца; Правила за превенция на тормоза и насилието и Механизъм на взаимодействие при сигнал на дете, жертва на насилие или намиращо се в риск и др.

По Национална програма „*Заедно в грижата за всеки ученик*“, модул 2 „*Осигуряване на условия за екипна работа на учителите от началния етап с детски учители и учители по учебни предмети от прогимназиалния етап*“ в ДГ № 8 „Слънце“ гр. Търговище е реализирано участие на децата от четвъртите групи. Една от основните цели на програмата е повишаване качеството на образователния процес чрез осигуряване на плавен преход между детската градина и първи клас, като изпълнението й има като краен ефект придобиване на увереност в собствените възможности и мотивация за успешен преход в следващ образователен етап.

Проект по Национална програма „*Хубаво е в детската градина*“ се реализира през настоящата учебна 2023/2024 г. в ДГ „Пчелица“ гр. Търговище, който е насочен към развитие на музикалната интелигентност на децата. Проектът обхваща всички деца, посещаващи детската градина. ДГ № 7 “Снежанка“ гр. Търговище също разработва и кандидатства с проектно предложение по тази Национална програма, но малко /1 точка/ не им достига, за да бъде класирана.

За ползотворно реагиране по казуси и правилна комуникация със семействата, екипът на ЧДГ „Монтесори“ гр. Търговище повишава квалификацията и уменията си чрез вътрешно институционални обучения и участие в международни проекти. Педагогически специалисти от детската градина са обучени по системата на д-р Томас Гордън - „Трениране на успешни учители“, а през 2023 г., служители на ДГ посещават две мобилности по програма Еразъм + и в рамките на проекта се предвижда споделяне на опит със семействата и колеги от общността през настоящата учебна 2023/2024 година.

Всичките 12 общински детски градини на територията на община Търговище работят активно по реализацията на дейностите на два от проектите, финансирани по ОП НОИР:

• Проект „*Активно приобщаване в системата на предучилищното образование*“ /АПСПО/, вече приключил. По този проект в детските градини са назначени допълнителни лица: педагогически специалисти /логопеди и психолози/ и непедагогически персонал /помощник на учителя и помощник-възпитател/. Детските градини участват във всички дейности по Проекта: *Дейност 1*: Допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи и *Дейност 2*: Провеждане на дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи, вкл. обезпечаване на средствата за такси на детски градини с повишена концентрация на деца от уязвими групи (около 400 деца в община Търговище), осигуряване на допълнителен педагогически и непедагогически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала.

• Проект „*Равен достъп до училищно образование в условията на кризи*“, стартирал от 01.07.2023 г., като назначените педагогически специалисти и непедагогически персонал по проект АПСПО са преназначени отново. Проекта приключва в края на 2023 г. Детските градини участват във всички дейности по Проекта: *Дейност 1*: Допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи, *Дейност 2*: Провеждане на дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи, осигуряване на допълнителен педагогически и непедагогически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала и др. и *Дейност 3*: Работа с родители - с цел постепенна промяна на нагласите чрез целенасочена работа с родителите, която може да има ключова роля не само за успешното включване в първи клас, но и за превенция на отпадането от училище в следващите класове.

Проект „*Въвеждане на национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст*“ бе стартиран през м. април 2022 г. чрез Програмата за подкрепа на структурните реформи на Европейския съюз. Целта на програмата е разработването на единна национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст (ОГРДВ). Процеса на пилотиране и тестване на проекта на рамка за качество започва в общо 25 институции в цялата страна (основни училища, детски градини и ясли). Местоположенията включват различни общини, за да се гарантира, че проектът на рамка за качество се разглежда в селски, градски и големи градски центрове. Община Търговище бе избрана като една от пилотните общини с доказано добра практика в грижата и образованието за деца в ранна възраст, а избраните образователни институции са ДГ

№ 7 „Снежанка“ гр. Търговище и ДГ „1 юни“ с. Руец. Реализирани са двудневни семинари с широк кръг заинтересовани страни по темата за качеството на грижата и образованието, след което са извършени дейности по измерване на качеството в ОГРДВ и попълване на формуляр, валидизиран от Община Търговище. Двете детски градини получават много висока оценка за сътрудничеството си в проекта, след което са поканени за участие в провеждане на проучване по проект „Ранно детско развитие - споделена грижа и отговорност на обществото“, изпълняван от Фондация за децата в риск по света“ в партньорство с фондация „Институт за устойчиво развитие“ и с подкрепата на Оперативна програма „Добро управление“. Целта на мониторинга на използваните учебни програми е да допринесе за подобряване на гражданското участие в процесите на реализиране на политики и практики за ранно детско учене и съгласуване на учебните програми на образователните институции със съвременните тенденции в образованието и грижата в ранна детска възраст. Проучването в детските градини е проведено през м. ноември 2022 г.

На 1 ноември 2023 г., в деня на Народните будители, управляващият орган на Програма „Образование“ 2021-2027 г. обявява за кандидатстване процедура чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Програмата - *„Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование“* в рамките на Приоритет 1 *„Приобщаващо образование и образователна интеграция“* на програмата. Основната цел на процедурата е разгръщане на потенциала на децата от предучилищно образование чрез подкрепа за личностното им развитие с оглед по-успешна социална реализация. Специфичните цели на процедурата са:

• подобряване приобщаващия характер на предучилищното образование с фокус върху децата от уязвими групи, в това число роми, за намаляване на необхванатите и отпаднали от образование деца в задължителна училищна възраст;

• повишаване на капацитета на институциите в системата на предучилищното образование за осъществяване на приобщаващо образование, в т.ч. чрез квалификация на педагогическите специалисти и на непедагогическия персонал, вкл. образователните медиатори, подкрепящи децата и родителите от уязвими групи с фокус върху децата от уязвими групи, в това число роми;

• изграждане на подкрепяща общност за формиране на положителни нагласи и мотивация на родителите към образованието за пълноценно приобщаване на децата им в предучилищно образование.

Процедурата за безвъзмездна финансова помощ се реализира с финансовата подкрепа на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) и ще допринесе за прилагането на Европейската гаранция за децата за подкрепа на целевите действия и структурните реформи за борба с детската бедност. Проектът ще се изпълнява на територията на Република България. Дейностите, които ще получат подкрепа, включват:

Дейност 1. Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти, вкл. нови в системата учители, и експерти от РУО, за осъществяване на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие, вкл. социално-емоционалното учене в детските градини, в т.ч. техни яслени групи и училища с групи за задължително предучилищно образование, както и обучения на непедагогическия персонал, вкл. образователни медиатори и социални работници за подпомагане на обучението, в съответствие с утвърдени програми за професионалното и кариерното им развитие.

Дейност 2. Интензивна работа с родители на ниво детска градина, в т.ч. техни яслени групи и на ниво училище с групи за задължително предучилищно образование за формиране на положителни нагласи към образованието и за пълноценното им участие в образователния процес.

Дейност 3. Допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със СОП, в риск, с хронични заболявания и с изявени дарби за трайно приобщаване в предучилищното образование.

Дейност 4. Обща подкрепа за личностно развитие за достъп и трайно приобщаване на деца в предучилищното образование.

• ***Училища***

Съгласно чл. 15 и чл. 27 от Наредбата за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие в училището, която е насочена към всички ученици в класа, гарантира участието и изявата им в образователния процес и в дейността на училището и включва: екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти; допълнително обучение по учебни предмети; допълнително консултиране по учебни предмети; кариерно ориентиране на учениците; занимания по интереси; библиотечно-информационно обслужване; грижа за здравето; осигуряване на общежитие;

поощряване с морални и материални награди; дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; дейности за превенция на обучителните затруднения; логопедична работа. Общата подкрепа за личностно развитие в училището за целите на превенцията на обучителните затруднения се изразява във включване на отделни ученици в дейности, като: допълнително обучение по отделен учебен предмет с акцент върху обучението по български език, включително огрмотяване на ученици, за които българският език не е майчин; консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; логопедична работа.
В училищата в община Търговище се организират следните дейности в няколко насоки:
- провеждане на редовни професионални/екипни срещи между педагогическите специалисти (психолог, логопед, ресурсните учители, началните учители, учителите по предмети, екипите за подкрепа за личностно развитие);
- провеждане на разнообразни дейности на децата и учениците от училищните психолози и педагогически съветници, както и на педагогическите специалисти в училищата;
- диагностична, терапевтична и консултативна дейност на училищните логопеди с децата и учениците в училищата и заявяване на ролята на логопеда в Екипа за подкрепа на личностното развитие;
- подпомагане преодоляването на образователните дефицити на ученици със слаби резултати /с три последователни слаби оценки от текущи изпитвания по учебни предмети от общообразователната, профилираната и професионална подготовка, както и срочна и годишна оценка слаб (2) по даден учебен предмет/ от различните етапи на образование чрез допълнителни обучения по учебни предмети;
- допълнително обучение на ученици със СОП;
- ежеседмично извършване на консултации по всички учебни предмети за подпомагане на учениците от училищата при усвояване на учебния материал по предварително утвърден график;
- сформиране на групи за ученици не владеещи или слабо владеещи български език;
- допълнително обучение по учебни предмети /български език и литература и математика/ през лятната ваканция, съгласно чл. 17, ал. 1 и ал. 2 от Наредбата за приобщаващото образование, насочено към ученици със системни пропуски или напреднали по даден учебен предмет, както и такива които са отсъствали от училище повече от 10 учебни дни по уважителни причини;
- развитие на творческите заложби на учениците и на практически умения по професионални направления и кръжочни форми;
- развитие на физическите качества на учениците;
- преодоляване на проблемното поведение - в училищата има комисии за превенция на противообществените прояви на малолетни и непълнолетни;
- превенция и интервенция на насилието, агресията и тормоза - в училищата са сформирани училищни координационни съвети, като са изготвени и приети планове за противодействие на училищния тормоз, съгласно изискванията на Механизма за противодействие на тормоза, който планира, проследява и координира превантивните дейности и при нужда отреагира адекватно при наличие на тормоз.
- включване на учениците в състезания и конкурси на училищно, регионално и национално ниво;
- дейности за интеграция и социализация на ученици от уязвими групи;
- участие на ученици от училищата в доброволчески организации и благотворителни акции;
На основание чл. 20, ал. 4 и 5 от Наредбата за приобщаващото образование *занимания по интереси* се организират от общинските и държавните училища за учениците от I до XII клас в съответствие с желанието на родителите на децата, с желанието на учениците със съгласието на родителите, както и със спецификата на заниманията и с възможностите на училището. Заниманията по интереси може да се провеждат чрез различни организационни педагогически форми - клуб, състав, ансамбъл, секция, отбор и други. В съответствие с чл. 21, ал. 2 заниманията по интереси се организират приоритетно в тематичните направления: "Дигитална креативност", "Природни науки", "Математика", "Технологии", "Изкуства и култура", "Гражданско образование", "Екологично образование и здравословен начин на живот", "Спорт". Във всички училища в община Търговище са сформирани голям брой групи от ученици по направленията, като се постигат следните резултати: повишава се интересът и ангажираността на учениците по важни направления като STEM, български език и литература, и математика. Заниманията по интереси са ефективни и в услуга на постигането на по-добри резултати на НВО; провокира се ранния интерес на по-малките

ученици към математиката, природните науки, техниката и технологиите; задълбочава се придобиването на компетентности извън задължителната общообразователна подготовка; осъществява се повече индивидуална работа с учениците за развитие на техните таланти; създават се общности от ученици с еднакви интереси; допълнителната подготовка в извънкласните занимания дава отражение в резултатите, постигнати от училищата на ДЗИ и НВО.

Всички училища в община Търговище работят активно по организацията, управлението и изпълнението на Национални програми (НП) на МОН, както и по проекти по оперативни и други програми, като:

• НП „*Ученически олимпиади и състезания*", модул „*Осигуряване на обучение на талантливи ученици за участие в ученическите олимпиади*" - целта на програмата е осигуряване на допълнително обучение и създаване на условия за изява на учениците с таланти, способности и интереси в определена област на познание /по български език и литература, английски език, биология и здравно образование, география и икономика и др./;

• НП „*Иновации в действие*" - програмата дава възможност за мобилност, за посещение на място, за демонстрации и за наблюдение на иновациите в избрано училище-партньор. Целта е да бъде споделен добрият опит между училищата (I СУ „Св. Седмочисленици", ПГИИ „Джон Атанасов).

• НП „*Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда*", Модул 1 "*Съвременна среда за качествено обучение по хуманитарни науки, изкуства и спорт*" - програмата дава възможност на училищата да създават и/или обновяват учебен кабинет/класна стая, в който/която учениците се обучават за придобиване на ключови компетентности в областта на хуманитарните науки; създават и/или обновяват стая за занимания по интереси (целодневна организация на учебния ден); създават и/или обновяват училищна библиотека/кът за четене (ПГИИ „Дж. Атанасов)

• НП „*Заедно в изкуствата и спорта*" - програмата насърчава колективните спортове и изкуства, като училищата сформират групи за занимания в сферата на музикалното, танцовото, театралното, филмовото и изобразителното изкуство, както и отбори по футбол, волейбол, баскетбол и хандбал. В училищата в община Търговище активно функционират разнообразен брой групи от ученици, сформирани по различните видове спорт и изкуства.

• НП „*България - образователни маршрути*" - провеждане на образователни маршрути с цел активно учене и извън училище по тематичните направления: история и археология; география и икономика; биология, биоразнообразие и екология; изкуства, архитектура и литература; етнография, фолклор и занаяти. Ученици от няколко училища в община Търговище участваха в програмата до обекти по избор в съответствие с техните образователни интереси и специфика, като имаха възможност да се запознаят с исторически и природни забележителности на България.

• НП „*Изучаване и съхраняване на традициите и историята на българската армия*", Модул 1 „*Разработване на училищни проекти, свързани с изследване на историческото минало на Българската армия*" - изграждане и поддържане на училищни традиции, свързани с патриотичното възпитание, засилване на интереса на учениците към историята и постиженията на българската армия (ПГИИ „Джон Атанасов" гр. Търговище)

• Проект „*Активно приобщаване в системата на предучилищното образование*", Дейност 1: „*Организиране и провеждане на допълнително обучение по български език за деца от уязвими групи*" - в подготвителната група в ОУ „Г. С. Раковски" с. Голямо ново;

• Проект „*Равен достъп до училищно образование в условия на кризи*" по ОП НОИР - целта е да не се допусне прекъсване на образователния процес и приобщаващото образование в условията на кризи и да се противодейства на риска от отпадане в ситуация на обучение от разстояние. В I ОУ „Христо Ботев" е проведено обучение на ученици за работа в Microsoft Teams, а допълнително обучение на ученици с обучителни затруднения в III ОУ „П. Р. Славейков" и IV ОУ „Иван Вазов", както и в училища в селата Голямо ново, Драгановец, Дралфа, Лиляк, Макариополско, Подгорица;

• Проект „*Образование за утрешния ден*" по ОП НОИР, Дейност 6 „*Повишаване на дигиталната компетентност и умения на учениците под формата на извънкласни дейности*" - създаване на предпоставки за ускоряване на процесите на интеграция на деца, застрашени от отпадане и/или изоставане от дигитални знания и умения, както и на деца със специални образователни потребности. В училищата са сформирани групи и клубове по интереси по проекта.

• Проект „*Успех за теб*" се реализира по Програма „Образование" 2021-2027, съфинансиран от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд плюс. Акцент при дейностите, свързани с допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученици със СОП, в риск, с хронични заболявания

и изявени дарби за трайно приобщаване в училищното образование, се поставя върху насърчаването и разгръщането на потенциала на учениците от начален и прогимназиален етап, като се залагат дейности с учениците, които имат нужда от логопедична и психологическа подкрепа.

• Проект „*Подкрепа за приобщаващо образование*" по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж" - осигуряване на по-високо качество и достъп до образование на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби в училищата. Осъществени са дейности с учениците, на които е предоставена логопедична и психологическа подкрепа, както и допълнително обучение на ученици със СОП.

• Проект „*Възможности извън класната стая*", финансиран по Ключова дейност 2 на Програма „Еразъм+" на ЕК - възможност за включване в реални и практически дейности извън училище, осъществяване на образователна мобилност, сътрудничество в рамките на интернационални и интердисциплинарни екипи, получаване на много нови знания за различни методи на преподаване, които разчупват модела на стандартното обучение в класната стая (I СУ „Св. Седмочисленици").

• Проект „*Подкрепа за дуалната система на обучение*", финансиран по ОП НОИР - повишаване на съответствието на професионалното образование и обучение с пазара на труда и създаване на възможности за повишаване на квалификацията на бъдещата работна сила по професии, ключови за икономиката на страната. Развитие на дуалната система на обучение и даване на възможност за тясна обвързаност между образователната система и реалните потребности на пазара на труда. Училищата с паралелки за професионална подготовка, въвели дуална система на обучение получават финансиране за оборудване, работно облекло и учебни помагала

• Проект „*Ученически практики - 2*"- повишаване на ефективността от партньорствата между училищата, осъществяващи професионална подготовка и работодателите за подобряване на практическите умения на учениците в съответствие със специфичните нужди на пазара на труда. Гимназистите имат възможност да развият професионални умения, като получават възможност за работа още като ученици, усвоявайки тънкостите на различни професии по време на стажове в реална работна среда във фирми и предприятия

• Проект „*Превенция на домашното насилие в Община Търговище*" - ПГИИ „Джон Атанасов" гр. Търговище се включва в превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение чрез участие в проекта, като партньор на асоциация „НАЯ" Търговище.

• *Програма за училища-посланици на Европейския парламент* (EPAS) - програмата дава възможност на учениците да разберат правата си като граждани на ЕС и да научат за ролята на Европейския парламент. Мрежата, която включва около 1500 сертифицирани училища - посланици на Европейския парламент, 3700 учители, определени за старши посланици, и 23 000 ученици, определени за младши посланици, предлага на училищата чудесна възможност за обмен на най-добри практики и сътрудничество при осъществяването на програмата. Мрежата дава възможност на училищата да участват в широк кръг дейности, организирани от Европейския парламент, неговите бюра за връзка и неговите институционални партньори, както и да осъществят връзка с различни европейски, национални и местни органи и организации на гражданското общество. В гр. Търговище такова училище-посланик на ЕП е Първо СУ „Свети Седмочисленици", като посланиците инициират и реализират различни кампании за популяризиране дейността на ЕП. Част от тях са осъществени съвместно с Информационен център „Европа Директно" - Шумен.

• *„Международна награда на херцога на Единбург"* - водеща лидерска програма за личностни постижения, която работи в училища и организации в повече от 130 държави по целия свят. Ученици участват в нея на три нива: Бронз, Сребро и Злато. Участниците във всяко ниво си поставят амбициозни цели в направленията доброволчество, физическа активност и умения, а в края участват в приключенско пътуване. Програмата предизвиква младите хора да развиват своята самодисциплина при определяне и постигане на цели, формиране на лидерски качества и умения за работа в екип. С помощта на опитен възрастен, в ролята на техен наставник, те постигат целите си, откривайки своята страст и място в света. Учениците се състезават със самите себе си, като предизвикват собствените си убеждения за това на какво са способни и докъде най-далеч могат да стигнат. Постигайки целите си, те развиват умения и качества, които остават за цял живот. Участието на младежите в програмата е прекрасен начин да запълнят ползотворно свободното си време и да се забавляват с нови дейности, докато опознават себе си и всичко, което ги заобикаля. Рисуване, творческо писане и рецензии на книги, усъвършенстване на фотографските умения, изучаване на чужди езици, изработка на мартеници, уебсайт програмиране, изпълнения на пиано,

изготвяне на идеен проект са само част от дейностите, с които се занимават младежите. Младите хора отделят време и за физическа активност - изучават различни бойни изкуства, бързо ходене, бягане на къси и дълги разстояния, туризъм, тенис на корт, фолклорни танци, зумба, балет и още много други. Част от доброволческите им дейности включват засаждане на декоративни храсти и различни видове цветя, както и грижа за поддържането им. Ученици, участващи активно в тази лидерска програма са младежите от Първо СУ „Свети Седмочисленици“ гр. Търговище.

• ***Центрове за подкрепа за личностно развитие - ЦПЛР-ОДК Търговище***

Съгласно чл. 33 от Наредбата за приобщаващото образование в центровете за подкрепа за личностно развитие, с изключение на центровете за специална образователна подкрепа, се осъществява обща подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, която може да включва: занимания по интереси за развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта и изяви по интереси; кариерно ориентиране на учениците; педагогическа и психологическа подкрепа, включително дейности за превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; грижа за здравето; поощряване с морални и материални награди; екипна работа между учителите и другите педагогически специалисти и др.

В Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище се осъществява обща подкрепа за личностно развитие, която се реализира чрез:

• участие на деца и ученици в организирани групи за занимания по интереси в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското и здравното образование, както и за придобиване на умения за лидерство.

• подпомагане на кариерното ориентиране на учениците чрез дейности, насочени към стимулиране на развитието на личностни качества и придобиването на социални компетентности.

• участие в общински, областни, национални и международни проекти, програми и форуми.

• поощряване на децата и учениците с морални и материални награди за постижения в областта изкуствата и спорта.

• подготовка и участие на възпитаници от школите и клубовете в ЦПЛР-ОДК в общински, областни, национални и международни състезания, конкурси и фестивали.

• провеждане на дейности в подкрепа превенцията на насилието и за преодоляване на проблемното поведение.

• мотивиране на децата и учениците за активно включване и участие в дейността на институцията.

Дейностите по осъществяване на обща подкрепа в ЦПЛР - ОДК се организират в учебни години, като учебната година започва на 1 октомври и е с продължителност 12 месеца.

В ЦПЛР-ОДК работят 12 квалифицирани педагогически специалисти. Дейността се провежда в шест бази:

• ЦПЛР-ОДК - площад “Стоян Мавродиев”, сградата на читалище “Напредък-1864”, ет. 2
• Школа за изобразително изкуство - ул. “Севастопол“ № 1
• Спортна зала „Иван Ангелов“
• Учебно-тренировъчен център - ул. „Христо Ботев“ 12А
• Спортна площадка кв. „Изток“
• Работнически спортен комплекс - ул. „29-ти януари“ № 29

Заниманията по интереси се осъществяват в организационно-педагогически форми (клубове/школи) в три направления - наука и технологии, изкуство и спорт. Децата и учениците, посещаващи клубовете/школите са разпределени в групи по възраст и равнище на подготвеност.

Организационно-педагогическите форми в ЦПЛР-ОДК са следните:

Област „Науки и технологии“

• профил „Приложно-технически - Клуб „Дизайн”
• профил „Хуманитарно-обществен“ и Гражданско образование - Търговищки ученически парламент
• профил „Екология и опазване на околната среда” - Еко клуб „Сръчни ръчички”

Област „Изкуства“

• профил „Музикално изкуство“ - Детска музикална школа „По ноти“
• профил „Танцово изкуство“ - Детска фолклорна школа „Търговище”
• профил „Изобразително и приложно изкуство“- Школа за изобразителни изкуства

Област „Спорт“
• профил „Колективни спортове“- Клуб „Баскетбол”
• профил „Индивидуални спортове”: клуб по спортна гимнастика, клуб по спортна стрелба, клуб по тенис на корт, клуб по художествена гимнастика, кинезитерапия и ЛФК
През изминалата учебна 2022-2023 г. ЦПЛР-ОДК работи с 640 деца и младежи, разпределени в 48 постоянни и 15 временни групи по интереси. Организатор е на 41 изяви, а представители на клубовете и школите от комплекса са участвали в 24 инициативи по покана от други организации и в 65 състезания и конкурси на регионално, национално и международно ниво.
През настоящата учебна 2023-2024 г. в ЦПЛР-ОДК са обхванати 625 деца и младежи в 48 постоянни и 15 временни групи по интереси. Центърът до момента е провел като домакин 5 изяви, а негови възпитаници са участвали в 6 инициативи по покана от други организации и 16 състезания и конкурси на регионално, национално и международно ниво.
Реализираните изяви и участия са: концерти, творчески продукции, изложби, ателиета, спортни състезания и турнири, обучения и празници, на които ЦПЛР-ОДК е организатор, както и участия в конкурси, фестивали, национални инициативи в областта на музикалното, танцовото изкуство и изобразителните изкуства, спорта, науката и хуманитарните дисциплини. Възпитаници на Центъра участват активно в прояви от Националния календар за изяви по интереси на МОН, както и в събития от календарите на различните спорни федерации.
Ученически общежития
Съгласно чл. 42 от Наредбата за приобщаващото образование общата подкрепа за личностно развитие в центровете за подкрепа за личностно развитие - ученически общежития, включва: настаняване на ученици за живеене и нощуване; осигуряване на условия за организиране и провеждане на самоподготовка на учениците; провеждане на консултации по учебни предмети и индивидуална работа; организиране и провеждане на занимания по интереси; работа с родители.
Ученически общежития в гр. Търговище има в три държавни училища - Специално училище за ученици с увреден слух "Свети Иван Рилски", Професионална гимназия по туризъм и хранително-вкусови технологии „Алеко Константинов“ и Професионална гимназия по Електротехника и строителство. Общият брой на учениците, които са на общежитие в тези три училища е 111, като 45 от тях са настанени в СУУУС, 28 са настанени в ПГТХВТ и 38 са настанени в ПГЕС.

3. Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП от ДГ, училищата, ЦПЛР-ОДК, ЦСОП-Търговище и РЦППО-област Търговище
Съгласно чл. 187 от ЗПУО допълнителната подкрепа за личностно развитие включва: работа с дете и ученик по конкретен случай; психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания; осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания; ресурсно подпомагане. Допълнителната подкрепа се предоставя на деца и ученици: със специални образователни потребности; в риск; с изявени дарби; с хронични заболявания. Видът и формите на обучение, както и конкретните дейности за допълнителната подкрепа за личностно развитие се определят с план за подкрепа на детето или ученика. Допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигурява от детските градини, от училищата, от центровете за подкрепа за личностно развитие и от специализирани обслужващи звена.
В съответствие с чл. 188, ал. 1 от ЗПУО допълнителната подкрепа се предоставя въз основа на оценката на индивидуалните потребности, която се извършва от екип за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) в детската градина или в училището, който се създава със заповед на директора за определено дете или ученик. В състава на ЕПЛР задължително се включва психолог или педагогически съветник, както и логопед. В екипа може да се включват и други специалисти, както и представители на органите за закрила на детето и на органите за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните. Екипът работи съвместно с родителите, а при необходимост и с регионалните центрове за подкрепа за процеса на приобщаващото образование и/или с центровете за подкрепа за личностно развитие.

Съгласно чл. 82 от Наредба за приобщаващото образование институциите в системата на предучилищното и училищното образование - детските градини, училищата, центрове за подкрепа за личностно развитие и специализирани обслужващи звена, осигуряват допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Допълнителната подкрепа за личностно развитие според вида си е краткосрочна или дългосрочна. Допълнителната подкрепа за личностно развитие включва: работа с дете и ученик по конкретен случай; психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания; осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за учениците със сензорни увреждания; ресурсно подпомагане.

• ***Детски градини***

Осигуряването на допълнителна подкрепа на деца със специални образователни потребности (СОП) в 11 от общинските детски градини и частна детска градина „Монтесори“ се осъществява от специалисти от РЦПППО - област Търговище: психолози, логопеди, ресурсни учители и кинезитерапевти за общо 103 деца към началото на настоящата учебна 2023/2024 г., като целта е интегрирането им в образователната система чрез обучения на учители и прилагане на подходящи методи в процеса на обучение, възпитание и социализация.

• *ДГ № 1 „Веселушко“ гр. Търговище* /с група в с. Търновца/ - 9 деца със СОП, като детската градина няма специално обособен кабинет/стая, поради това специалистите работят в приспособения северен вход на ДГ.

• *ДГ № 2 „Осми март“ гр. Търговище* - 7 деца със СОП, като детската градина има специално пригодено помещение за работа с деца със СОП.

• *ДГ № 3 „Здравец“ гр. Търговище* /с група в с. Дралфа/ - 11 деца със СОП, като детската градина има оборудван ресурсен кабинет.

• *ДГ № 5 „Червената шапчица“ гр. Търговище* /с група в с. Драгановец/ - 9 деца със СОП, като специалистите работят с децата от детската градина в съответните ресурсни кабинети в сградите на 4-те приемни детски градини в град Търговище.

• *ДГ № 6 „Пролет“ гр. Търговище* /с група в с. Росина/ - 7 деца със СОП;

• *ДГ № 7 „Снежанка“ гр. Търговище* /с група в с. Маково/ - 8 деца със СОП, но броят им непрекъснато расте /в процес на извършване на функционална оценка на индивидуалните потребности са още 6 деца/. В детската градина има обособен и оборудван ресурсен кабинет, както и изградена достъпна архитектурна среда - рампи и асансьор.

• *ДГ № 8 „Слънце“ гр. Търговище* /с група в с. Голямо ново/ - 11 деца със СОП, като налице е оборудван ресурсен кабинет в детската градина.

• *ДГ № 9 „Приказка“ гр. Търговище* /с групи в с. Лиляк и с. Подгорица/ - 17 деца със СОП (16 в град Търговище и 1 в групата в с. Лиляк), като ДГ има оборудвани 2 ресурсни кабинета - 1 в град Търговище и 1 в групата в с. Лиляк.

• *ДГ „Пчелица“ гр. Търговище* /с група в с. Вардун/ - 7 деца със СОП, като в ДГ е обособен и оборудван ресурсен кабинет.

• *ДГ "Първи юни“ с. Макариополско* /с групи в с. Буйново и с. Надарево/ - 7 деца със СОП (2 в групата в с. Макариополско, 4 в групата в с. Буйново и 1 в групата в с. Надарево), като в детската градина в с. Макариополско е оборудван ресурсен кабинет.

• *ДГ „1-ви юни“ с. Руец* /с групи в с. Баячево, Кралево, Дългач и Овчарово/ - 5 деца със СОП (1 в групата в с. Руец, 1 в групата в с. Кралево, 1 в групата в с. Овчарово и 2 в групата в с. Баячево), като само в групата в с. Кралево има обособен кабинет за работа с деца на ресурсно подпомагане.

• *ЧДГ „Монтесори“ гр. Търговище* - 5 деца със СОП, като специалистите работят с децата в обособен кабинет.

• *ДГ № 11 „Звънче“ гр. Търговище* /с група в кв. Въбел/ е единствената детска градина в община Търговище, която осигурява самостоятелно ресурсно подпомагане на децата със СОП. Обучението им е организирано в съответствие със ЗПУО и Наредба за приобщаващото образование. За реализиране на общата и допълнителна подкрепа, съгласно чл. 4 от Наредбата за приобщаващото образование в детската градина работят: логопед, психолог и ресурсен учител. Допълнителната

подкрепа се организира и осигурява след анализ и оценка на потребността от предоставянето ѝ на базата на събрана информация от наблюдения на педагогическите специалисти, оценка на потребностите и потвърждаването ѝ от РЦПППО. Утвърдени са екипи за подкрепа на личностното развитие на 21 деца, за които е установена необходимост от допълнителна подкрепа на място в детската градина, а седем деца от подготвителните групи получават допълнителна подкрепа в изнесена група в ЦСОП.
В ДГ „Звънче“ са обособени три ресурсни кабинета - в сграда „Славейче”, в сграда „Радост” и в сграда „Букет” в кв. Въбел. Те са оборудвани с необходимите за дейността материали. Кабинетите в сграда „Славейче“ и сграда „Радост“ са напълно обновени по проект *„Подкрепа за приобщаващо образование“*. Обособени са кътове с дидактични материали, изготвени и адаптирани от екипа с насоченост спецификата и индивидуалността на децата със СОП. Осигурени са множество пособия, образователни игри, ползват се и ресурси от интернет. Материално-техническата база не отговаря на всички европейски изисквания. В сграда „Славейче“ има изградена рампа за инвалиди, а в сграда „Радост” има тоалетна за инвалиди. Екипът в ДГ е разработил програма с дейности и мероприятия, в които са включени децата от обща и допълнителна подкрепа. В нея е заложена работа в арт ателие, игрова терапия и изнесени дейности. Предизвикателствата, които среща в своята работа екипът на ДГ „Звънче“ са: ниското ниво на информираност на някои педагози и родители за особеностите при работа с деца със специални образователни потребности, недостатъчната подкрепа и отричането на състоянието на децата от родителите и минималното съдействие от страна на родителите на деца със СОП. Детската градина си е поставила за цел да осигури подкрепяща среда за равен достъп до образование и подкрепа за личностно развитие, както и следните специфични цели:
- ранно откриване на деца, застрашени от обучителни трудности и успешното им включване в предучилищното образование, успешна социализация и интеграция - скрининг тест на децата от 3 г. до 3 г. и 6 м.;
- повишаване ролята на ДГ за изграждане на приобщаваща образователна среда и за осъществяване на качествено образование, съобразено с индивидуалните потребности на всяко дете;
- оценка на образователните потребности на децата с увреждания и изготвяне на план за подкрепа на децата със СОП.
- създаване на положителни нагласи в ДГ и родителската общност към приобщаване на децата със специални и специфични образователни потребности.

• ***Училища***
Осигуряването на допълнителна подкрепа на ученици със специални образователни потребности (СОП) в 13 от училищата (11 общински и 2 държавни) се осъществява от специалисти от РЦПППО - област Търговище: психолози, логопеди, ресурсни учители, кинезитерапевти и слухово-речеви рехабилитатори за общо 195 ученици към началото на настоящата учебна 2023/2024 г.
• *Първо ОУ Христо Ботев“ гр. Търговище* - 33 ученици със СОП, като училището разполага с два обособени и оборудвани ресурсни кабинета, един логопедичен кабинет и кабинет за работата на психолога.
• *Второ СУ “Проф. Никола Маринов“ гр. Търговище* - 20 ученици със СОП
• *Спортно училище „Никола Симов“ гр. Търговище* - 21 ученици със СОП
• *ПГ по земеделие гр. Търговище* - 11 ученици със СОП, като някои от тях са със специфични нарушения на способността за учене, с езиково-говорни нарушения и с интелектуални затруднения. Работата на специалистите с тях се осъществява в обособен и оборудван за нуждите на обучението ресурсен кабинет.
• *ПГ по електротехника и строителство гр. Търговище* - 5 ученици със СОП
• *ПГТХВТ „Алеко Константинов“ гр. Търговище* - 25 ученици със СОП, като някои от тях са със специфични разстройства в развитието на училищните умения, а други с лека умствена изостаналост. Училището разполага с един оборудван ресурсен кабинет.
• *ОУ “Христо Ботев“ с. Вардун, общ. Търговище* - 9 ученици със СОП, като 2 от тях са със слухово-речеви проблеми, а останалите са със проблеми в усвояване на учебния материал. В училището има обособен ресурсен кабинет, който е оборудван според възможностите на институцията.
• *ОУ “Св. Св. Кирил и Методий“ с. Драгановец, общ. Търговище* - 3 ученици със СОП, като те са с обучителни затруднения и не покриват ДОС. Обучението им се осъществява в ресурсен кабинет.

• *ОУ "Св. Св. Кирил и Методий" с. Дралфа, общ. Търговище* - 20 ученици със СОП, като те са главно с обучителни затруднения и речеви дефекти. Тенденция на преминаване към самостоятелно предоставяне на допълнителна подкрепа.
• *ОУ "Христо Ботев" с. Лиляк, общ. Търговище* - 16 ученици със СОП, като предстои изграждането на нов ресурсен кабинет със средства по проект „Успех за теб" на стойност 9000 лв.
• *ОбУ "Христо Ботев" с. Макариополско, общ. Търговище* - 24 ученици със СОП, като всички са със специфични нарушения на способностите им за учене, двама имат интелектуални затруднения лека степен и езиково-говорни нарушения. Обучението им се осъществява в обособен и оборудван ресурсен кабинет в училището.
• *ОУ „Паисий Хилендарски" с. Надарево, общ. Търговище* - 6 ученици със СОП, едното от които е с множество увреждания и е в индивидуална форма на обучение.
• *ОУ „Отец Паисий" с. Подгорица, общ. Търговище* - 2 ученици със СОП, като обучението им се осъществява в обособен ресурсен кабинет.
В пет общински училища и в едно държавно специално училище в община Търговище се осигурява самостоятелно ресурсно подпомагане на децата със СОП, като обучението им е организирано в съответствие с чл. 176, 177, 179, 187, 188, 189, 192 и 193 на ЗПУО и Глава IV от Наредба за приобщаващото образование. За реализиране на общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие, съгласно чл. 4, ал. 4 на Наредбата за приобщаващото образование, в училищата работят психолог или педагогически съветник, логопед, ресурсни учители и други специалисти според потребностите на децата и учениците.
• *Второ ОУ „Н. Й. Вапцаров" гр. Търговище*
За пълноценното функциониране на училището и осъществяването на допълнителната подкрепа са назначени 1 ресурсен учител, 1 логопед и 1 психолог. Утвърдени са екипи за подкрепа на личностното развитие на 11 ученици със СОП (3 от VII кл., 1 от VI кл., 3 от V кл., 1 от IV кл., 2 от III кл. и 1 от II кл.), за които е установена необходимост от допълнителна подкрепа към началото на учебната 2023/2024 г. За постигане на качествена допълнителна подкрепа допринася правилното планиране на дейността - изготвянето на часови графици, определянето на формата за подпомагане, на конкретни цели и задачи и на областите, в които да се извършва специализираната подкрепа. Училището предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие, в която включва: терапевтична и рехабилитационна работа с ученици със СОП и педагогическа подкрепа и консултиране на ученици, учители, екипи за подкрепа за личностно развитие на ученици в училището, на родители, на представители на децата или на лицата, които полагат грижи за децата. Координиращият екип при училището осъществява взаимодействието между общообразователните институции и сформираните екипи за всеки един ученик. Във II ОУ е обзаведен кабинет за ресурсно подпомагане, кабинет за училищния психолог и логопед. Осигурени са интерактивни условия за работа. Обособени са кътове с дидактични материали, изготвени и адаптирани от екипа с насоченост спецификата и индивидуалността на децата със СОП. Осигурени са множество пособия, образователни игри, ползват се и ресурси от интернет.
• *Трето ОУ "П. Р. Славейков" гр. Търговище*
В училището е назначен екип за подкрепа за личностно развитие и за ресурсно подпомагане - 1 психолог, 1 логопед и 3 ресурсни учители. Създадени са 3 ресурсни кабинета, като 2 от тях са по проекти - психологичен и логопедичен. На 40 ученици до момента през настоящата учебна 2023/2024 г. се предоставя допълнителна /краткросрочна и дългосрочна/ подкрепа за личностно развитие по различни учебни предмети. Учениците със СОП са включени в Проект „*Подкрепа за приобщаващо образование*". През учебната 2023/2024 г. училището е включено и в проект „*Успех за теб*", Дейност 3 - „*Допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученици със СОП, в риск, с хронични заболявания и изявени дарби за трайно приобщаване в училищното образование*". Ще бъдат изградени нови кабинети за ресурсно подпомагане и изобразително изкуство по проекта, както и предстои да се назначат допълнителни педагогически специалисти и непедагогически персонал на база оценката на индивидуалните потребности на учениците - психолог, помощник на учителя, образователен медиатор. Към настоящия момент в училището има назначени образователен медиатор и помощник на учителя. По проекта се предвижда: подобряване на образователната среда и прилагане на програми и осъществяване на индивидуална и групова работа за психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация,

рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания; подкрепа за стимулиране овладяването на ключови компетентности с цел подготовка за самостоятелен и независим живот и за личностна реализация, за стимулиране и разгръщане на творческия потенциал на учениците с изявени дарби, в т. ч. методики/модели/форми за диференциран подход на обучение и по-лесна проходимост между образователните етапи. Проектът ще финансира закупуването на дидактически пособия и необходимата техника за целенасочена работа с деца със СОП.

• *Четвърто ОУ "Иван Вазов" гр. Търговище*

В IV ОУ общата и допълнителната подкрепа се осъществява от логопед, психолог и трима ресурсни учители, назначени към училището. В ЕПЛР са включени и класните ръководители. Допълнителната подкрепа се организира и осигурява след анализ и оценка на потребностите на учениците от екипите в училище и РЦПППО. През учебната 2023-2024 г. се осигурява допълнителна подкрепа - ресурсно подпомагане на 37 ученици от училището. Учениците, които са на ресурсно подпомагане са деца със специфични разстройства в развитието на речта и езика, с обучителни затруднения и специфични нарушения на способността за учене, деца с поведенчески дефицит на фона на нормалния интелект. Материално-техническата база в IV ОУ е съобразена с всички изисквания за работа с ученици със СОП. Училището разполага с логопедичен кабинет, кабинет на психолога и кабинет на ресурсните учители, обзаведени с необходимите уреди и пособия. Осигурени са лаптопи, различни образователни и дидактични материали за ефективно обучение на учениците. След провеждане на входните нива се обсъждат получените резултати и се определят учениците, които срещат обучителни затруднения. Определят се дейности от общата подкрепа за личностно развитие и учениците, на които е необходимо да се извърши оценка на индивидуалните потребности за предоставяне на допълнителна подкрепа.

• *Първо СУ „Свети Седмочисленици" гр. Търговище*

За реализиране на общата и допълнителна подкрепа на децата и учениците със СОП в I СУ работят логопед, двама психолози и двама ресурсни учители. Те използват разнообразни модели и подходи на обучение на основата на взаимодействие и учене в образователната среда. Приобщаването на децата и учениците със СОП в училището се осъществява на много равнища чрез различни взаимодействия: учител - ученици; ученик със СОП - ученици в масовия клас; специалист (ресурсен учител, психолог, логопед) - ученик; учител - специалисти; училище - семейство; учители - ръководство. Допълнителната подкрепа се организира и осигурява след анализ и оценка на потребността от предоставянето ѝ на базата на събрана информация от проведените входни нива и осъществени наблюдения от педагогическите специалисти.

През учебната 2023/2024 г. са утвърдени екипи за подкрепа на личностното развитие на 40 деца и ученици, за които е установена необходимост от допълнителна подкрепа, както следва:

Диагноза	Брой ученици	момичета	момчета
Обучителни трудности	16	7	9
Езиково-говорни нарушения	14	3	11
Атипичен аутизъм	1		1
Специфични разстройства в развитието на училищните умения	3	2	1
Спинална мускула атрофия	1		1
Поведенчески особености	2		2
ОНР. Изоставане на НПР	1		1
Дислексия	1	1	
Полиморфна дислалия. Нарушения в писмената реч	1		1

7 ученици са на изнесено обучение в ЦСОП гр. Търговище.

На всеки ученик е изготвен план за подкрепа съобразно интелектуалните му възможности и учебния план на съответния клас. Работи се в посока по-доброто усвояване на учебния материал и подпомагане социализацията на учениците в клас. Заедно с учителите от начален етап и учителите по предмети се изготвят работни задачи и тестове на базата компетенциите на учениците. Оказва се методическа помощ на педагогическите специалисти. Поддържа се постоянна връзка с родителите с цел информираността им относно поведението и постиженията на децата в училище. Дават им се

насоки и методическа подкрепа за работа на децата при самоподготовка вкъщи. Създадена е обща и подкрепяща среда, която се адаптира към нуждите на ученика със СОП, включваща подходящи социални условия и архитектурна среда, дидактически материали и помагала. Използват се още работни листи, дидактически и логически игри, видео уроци и презентации, както и образователни сайтове. Използват се разнообразни педагогически похвати: въпроси и указания, поощрения, похвали, които карат детето да се чувства по-уверено и значимо. Осигурени са необходимите дидактически материали и тестове за провеждане на диагностичната процедура за оценка на необходимостта от допълнителна подкрепа на учениците. През учебната година учениците на ресурсно подпомагане сами или заедно със своите връстници изработват учебни табла, презентации и проекти по отделни учебни предмети, вземат участие в различни училищни мероприятия според възможностите си. Прилагат се диференцирани подходи, съобразени с особеностите и потребностите на децата и учениците със СОП. Чрез тренинги за изграждане на приятелски взаимоотношения са създадени предпоставки за формиране на пълноценни приятелски отношения между децата и учениците със СОП и останалите в групата/класа.

Приобщаващата образователна политика в училището е насочена към реализирането на по-високи постижения за всички ученици. Използват се съвременни инструменти за оценка на развитието (тестови батерии и скрийнингови инструменти). Създават се гъвкави и адаптивни индивидуални образователни програми за преодоляване на изоставането при овладяването на базисни знания, умения и компетентности. Училищното ръководство е създало условия за изграждане на адекватна подкрепяща среда, в която работят компетентни и подготвени педагогически специалисти, ангажирани с приобщаващото образование. В ежедневната си работа те прилагат креативни методи и терапии. В края на учебния срок отчитат прогреса в развитието на всеки ученик със СОП.

• *ОУ "Г. С. Раковски" с. Голямо ново, общ. Търговище*

В началото на учебната 2023/2024 г. със заповед на директора на училището е определен координиращ екип, който осъществява функциите по чл. 4 и чл. 7, определени в Наредбата за приобщаващото образование в състав: координатора на ЕПЛР - зам.-директора, 2-ма ресурсни учители, психолог и логопед. Проведени са 2 заседания на Екипа за подкрепа на личностно развитие. Учениците, на които се предоставя допълнителна подкрепа за личностно развитие в началото на учебната година са 15 - един от 2 клас, двама от 3 клас, петима от 4 клас, двама от 5 клас, трима от 6 клас и двама от 7 клас. Видове допълнителна подкрепа на учениците по предмети:

2 клас - български език и литература и ИУЧ, математика и ИУЧ;

3 клас - български език и литература и ИУЧ, математика и ИУЧ;

4 клас - български език и литература и ИУЧ, математика и ИУЧ, АЕ;

5 клас - български език и литература, български език и литература/ИУЧ, математика, математика/ИУЧ, английски език, география и икономика, история и цивилизации, човекът и природата;

6 клас - български език и литература, български език и литература/ИУЧ, математика, математика/ИУЧ, английски език, КМИТ, история и цивилизации, география и икономика, човекът и природата;

7 клас - български език и литература, български език и литература/ИУЧ, математика, математика/ИУЧ, английски език, КМИТ, история и цивилизации, география и икономика, БЗО, физика и астрономия, ХООС.

• *СУУУС „Свети Иван Рилски" гр. Търговище*

Специалното училище за ученици с увреден слух „Свети Иван Рилски" е приемник на откритията през 1911 г. в гр. Варна Държавен институт за глухонеми деца, който през 1952 г. е закрит и преместен в гр. Търговище под името „Училище за глухи деца".

През учебната 2023/2024 г. в специалното училище се осигурява допълнителна подкрепа за личностно развитие на 45 ученици с увреден слух в следните дейности:

- обучение по специални учебни предмети: Реч и предметна дейност, Музикални стимулации, Фонетична ритмика, Моторика, Развитие на речта;
- рехабилитация на слуха и говора;
- психо-социална рехабилитация

Обезпеченост със специалисти за работа с деца и ученици със слухови нарушения от общо 23 педагогически специалисти - 16 са с преквалификация по сурдопедагогика и слухово-речева рехабилитация.

Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище /ЦПЛР-ОДК/
ЦПЛР - ОДК Търговище осъществява допълнителна подкрепа за личностно развитие, като предоставя възможност за включване в постоянните групи на клубовете и школите на деца със специални образователни потребности. От учебната 2022/2023 г. към Центъра е сформирана група по ЛФК с 13 ученици и група по тенис на корт с 12 ученици от СУУУС „Св. Иван Рилски" гр. Търговище. Групите продължават да функционират и през учебната 2023/2024 г. Допълнителна подкрепа се осъществява и на деца с изявени дарби, която се реализира чрез:
- осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби;
- осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област - наука и технологии, изкуства, спорт;
- осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи;
- осигуряване на възможности за подготовка и участие в различни национални и международни изяви - състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други;

• ***Център за специална образователна подкрепа гр. Търговище (ЦСОП)***
Центърът за специална образователна подкрепа е единствена по рода си институция в община и област Търговище за обучение на деца със СОП - интензивни и комплексни нужди. Предлага образователни услуги и допълнителна подкрепа на деца и ученици с умерена умствена изостаналост, синдром на Даун, хиперкинетичен синдром на развитието, детска церебрална парализа /ДЦП/, множество увреждания, генерализирани разстройства на развитието от аутистичния спектър и други специфични потребности с необходимост от специализирана подкрепа. Центърът работи съвместно с 14 училища и 7 детски градини на територията на областта, за да отговори на съвременните изисквания, да направи достъпна образователната услуга за всяко дете/ученик със СОП и едновременно с това предоставя допълнителна подкрепа за развитие на личността. За пълноценното функциониране на ЦСОП и осъществяването на общообразователна и допълнителна подкрепа се грижи екип от добре подготвени и квалифицирани специалисти: 13 специални педагози, 2 логопеди, психолог, педагогически съветник, рехабилитатор, образователен медиатор, 2 възпитатели, 1 учител занимания по интереси, главен счетоводител, завеждащ административно-техническа служба, 2 хигиенисти, 1 обслужващ деца, охрана, шофьор, огняр, работник поддръжка. Медицинско лице, осигурено от община Търговище. Образователният процес се реализира с помощта на висококвалифицирани специални педагози, които имат иновативно и креативно мислене и успешно прилагат стандартите на ЗПУО. Според ЗПУО и Наредбата за приобщаващо образование, са разработени основен набор от документи, свързани с обучението, допълнителната подкрепа, програми за придобиване на компетентности в съответствие с потребностите и интересите на децата и учениците.
Към средата на месец ноември на учебната 2023/2024 г. броят на децата и учениците със СОП в Центъра е общо 100 с умерена, тежка и дълбока умствена изостаналост и множество увреждания, от които 14 са в подготвителни групи, 30 са в начален етап, 20 в прогимназиален етап и 36 в първи и втори гимназиален етап. За нормалното протичане на учебно-възпитателния процес са сформирани 13 групи, като две от тях са във филиалите на Центъра в гр. Омуртаг и гр. Попово и други две изнесени в КЗСУ гр. Търговище. В Центъра е сформирана подготвителна група за трета година. За учениците със СОП и техните родители ЦСОП е мястото, където те намират подкрепа, разбиране, адекватна помощ, обучение и грижи в дългосрочен план. Затова с оглед нуждите на общността и потребностите на децата е разкрита изнесена подготвителна група за четири годишни в КЗСУ гр. Търговище.
За постигане на качествена общообразователна и допълнителна подкрепа допринася правилното планиране на дейността - изготвяне на седмично разписание, графици, тематични разпределения. Координиращият екип при Центъра осъществява взаимодействието между общообразователните институции и сформираните екипи за всеки един ученик. В тяхната компетентност са предложение за индивидуален учебен план, определянето на формата за подпомагане, на конкретните цели и задачи в плана за подкрепа и индивидуалните учебни програми в областите, в които да се извършва специализираната подкрепа. За реализирането на успешно обучение на децата и учениците със СОП в защитена образователна среда се прилагат ефективни форми, методи и средства, насочени към

усъвършенстване и издигане качеството, достъпността и полезността на работа. За създаването на оптимални условия за реализация и постигане на добри резултати е важно и е постигнато активното приобщаване на родителите и близката среда за дейно сътрудничество. Специалните педагози въвеждат в работата си арт-терапевтични дейности, игротерапия и музикотерапия, занимания по интереси и множество други иновации. Всички дейности се осъществяват по утвърдени графици, които се актуализират при възникнала необходимост и след настъпила промяна в постиженията на групата/ученика. Работи се за общо моторно развитие в общообразователен план - чрез различните предметни направления, прилагат се терапевтични дейности, в сферата на личните умения - самообслужване и други базови функционални умения, комуникативни, когнитивни и социални умения и други. Специалистите от Центъра отчитат и отговарят на разнообразните потребности на децата и учениците със СОП, на различията в начина, по който те учат и темповете, с които го правят. Използват методи на индивидуално и групово обучение, адаптират учебно съдържание, изработват обучителни материали. Всяко дете/ученик работи по индивидуален план за подкрепа, в който се залагат цели и задачи, насочени към успешното обучение и личностно развитие чрез: мотивация за самостоятелна дейност, изграждане на умения за самообслужване, развитие на когнитивните процеси, развитие на общата и фината моторика, приучване към изпълнение на инструкции, спазване на правила и дневен режим, натрупване на социален опит и игрова култура. Учебният материал се поднася по достъпен за учениците начин, свързан с интересите им и с практиката. Чрез повторения, нагледни методи и средства, практически упражнения и мултимедийно презентиране се усвояват набелязаните теми от учебното съдържание. Успоредно с това се осъществява непосредствено приложение на знанията и уменията в учебни, житейски и реални практически условия. Вниманието на родителите и учителите е изцяло насочено към оптимално развитие на потенциалните и индивидуални възможности на всеки ученик.

Центърът за специална образователна подкрепа разполага със съвременна и богата материална база: помещава се в една сграда, състояща се от два корпуса: учебен на три етажа - използват се залите и учебните стаи и на трите; корпус общежитие на четири етажа от които ползва първи – терапевтичен блок и втори – детско общежитие за седмични грижи; Разполага с достъпна архитектурна среда - има изградени рампи за инвалидни колички: една на външния вход и две към вътрешния двор осигуряват необходимия достъп към сградата и прилежащите й площи, използвани за учебни и спортни дейности; Интериорът в самата сграда е организиран да отговаря на нуждите на децата с множествени увреждания и целите на провежданите с тях дейности: подходящо обзаведени класни стаи, според потребностите на децата в съответната групата; зали за провеждане на индивидуални и групови терапии; логопедичен кабинет; психологичен кабинет; сензорна зала; мека стая; библиотека на играчките; зала за социални и функционални дейности; зали за двигателна активност и рехабилитация; зала за психомоторна терапия; ателиета за работа с вълна, глина, хартия и природни материали; ателие за арт терапия, медицински кабинет; компютърен кабинет; библиотека; стая за родители и асистенти; открита спортна база с игрище. Предлага тристепенно столово хранене /кетъринг услуга/ и детско общежитие, което осъществява седмични грижи за деца със СОП от областта. Осигурена е безопасна среда - в сградата е подсигурено и видеонаблюдение. Учебно-възпитателният процес се основава на комплексна оценка на индивидуалните образователни потребности на детето/ученика в началото на учебната година. В учебно-възпитателната си работа специалистите от ЦСОП осъществяват обща подкрепа по учебни предмети в часовете и извън тях, изграждат умения за общуване и адекватно социално поведение за работа и общуване в група, за формиране на личностни качества като дисциплина, самостоятелност, отговорност и др. Формират се трудово-битови умения, насочени към различни области, в зависимост от специалните образователни потребности на учениците. Работи се за формиране и усвояване на знания и умения за самостоятелно справяне с елементарни битови проблеми и ситуации; прилагане на усвоените знания в ежедневието. Основната цел на учебно-възпитателната работа е, чрез овладяване на знания и умения, адекватни на индивидуалните способности и потребности на децата и учениците със СОП - множество увреждания, да се достигне до успешна социална интеграция и реализация. Използват се практиките, усвоени от специалистите в обучения и личните добри практики. Овладяват се основни умения за самообслужване, усещания, осъзнаване на съотношения, част от цяло, характеристики, класификации и използване на предмети от околната среда според предназначението им. Децата и учениците в Центъра се обучават по Индивидуални учебни планове и Индивидуални учебни програми и се оценяват с качествени оценки по всички предмети.

Съществен момент в дейността на ЦСОП е подпомагането на родителите в усилията им за преодоляване на трудностите, свързани с възпитанието и обучението на децата им. Пълноценното общуване с тях цели да ги привлече като партньори в екипната работа. Това е предпоставка за постигане на оптимална реализация и социална адаптация на децата. Реализацията на учебно-възпитателния процес, емоционалното, здравословното и психическото състояние, социални взаимодействия и възникнали проблеми се проследяват чрез ежедневно осъществявана обратна връзка по време на прием и изпращане, телефон, лични срещи и консултации. Учителят група и терапевтите са търсени от родителя като консултанти за справяне с конкретен проблем, като специалисти, които могат да дадат добър съвет и посочат работещо решение.
През учебната година екипът редовно консултира всеки родител изявил желание да получи съвет, помощ или подкрепа по възпитанието, обучението и развитието на детето си. Провеждат се и консултации по преценка на ръководител група, психолог/педагогически съветник, за да се окаже навременно съдействие при възникнала ситуация в учебен или личностен план. Ръководителите група провеждат ежемесечно консултации с родители и при необходимост. През годините на съвместна работа екипът е създал добри и полезни връзки с голяма част от родителите, предоставяйки им информация за състоянието на децата им, насочва ги към добри и работещи практики за възпитание. Организира работни срещи, консултации с различни специалисти.
В различни ситуации специалистите се явяват медиатори между родителите на деца със СОП и институции. Такава добра практика е посредничество за осъществяване на добър диалог с отдел Закрила на детето и Социалните служби. ЦСОП има изградени партньорски взаимоотношения и с родителски сдружения на територията на област Търговище.
Центърът за специална образователна подкрепа извършва: диагностична, рехабилитационна, корекционна и терапевтична работа с деца и ученици; педагогическа и психологическа подкрепа; прилага програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците;
ЦСОП осигурява педагогическа и психологическа подкрепа за: оптимално развитие на силните страни и способностите; коригиране и компенсиране на обучителните затруднения; постигане на очакваните резултати от обучението; стимулиране на цялостното им развитие за успешна социална и професионална реализация.
Центърът предоставя: обучение на деца и ученици със специални образователни потребности, обучение в задължителна предучилищна и училищна възраст и професионално обучение за придобиване на първа степен на професионална квалификация и/или за придобиване на квалификация по част от професия; допълнителна подкрепа за личностно развитие, в която включва: терапевтична и рехабилитационна работа с деца и ученици със специални образователни потребности и педагогическа подкрепа и консултиране на деца и ученици, учители, екипи за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в детските градини и училищата, на родители, на представители на децата или на лицата, които полагат грижи за децата.

• ***Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище (РЦППО)***

За пълноценното функциониране на РЦППО - област Търговище и осъществяването на допълнителната подкрепа в Центъра са назначени 58 души персонал, от които в община Търговище работят 36 специалисти: 1 директор, 1 зам.-директор, 1 слухово-речеви рехабилитатор, 2 логопеди, 2 психолози, 25 ресурсни учители, като двама от тях са и кинезитерапевти, а един и ерготерапевт, 1 главен счетоводител и 3 завеждащи административно-техническа служба. Дейността на Регионалния център е структурирана в три сектора: „Методическа дейност, оценка и насочване за допълнителна подкрепа за личностно развитие“, „Ресурсно подпомагане и прилагане на терапевтични програми на деца и ученици със специални образователни потребности“ и „Административно-стопанска дейност“. За постигане на качествена допълнителна подкрепа допринася правилното планиране на дейността - изготвянето на часови графици, определянето на формата за подпомагане, на конкретни цели и задачи и на областите, в които да се извършва специализираната подкрепа. Дейността, свързана с ресурсното подпомагане и прилагането на терапевтични програми на деца и ученици със СОП се осъществява чрез ресурсни учители, психолози, логопеди, рехабилитатор на слуха и говора, ерготерапевт и кинезитерапевти. Педагогическите специалисти провеждат индивидуални и/или групови занятия и консултации в детските градини и училищата, в които се обучават деца и ученици със СОП и в регионалния център.

В началото на всяка учебна година се актуализира и утвърждава процедура включваща условия и ред за осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със СОП, съгласно ЗПУО и Наредба за Приобщаващо образование.
Към началото на учебната 2023/2024 г. броят на децата и учениците със СОП, които се подпомагат на допълнителна подкрепа от специалистите от Регионалния център на територията на община Търговище е 299. От тях 1 дете е в детска ясла, 103 са в детските градини и 195 са в училищата. Разпределението им по групи в детските градини и по класове в училищата е следното:

№	Населено място	Училище /ДГ, в което са интегрирани	Група/Клас	Брой деца/ ученици със СОП	Общ брой деца/ученици със СОП в ДГ и училища
1.	гр. Търговище	Подг. за вкл. в обр. среда	-	1	1
2.	гр. Търговище	ДГ „Пчелица“	I гр.	2	7
			ПГ - 5 г.	3	
			ПГ	2	
3.	гр. Търговище	ДГ № 1 “Веселушко“	II гр.	1	9
			ПГ- 5 г.	2	
			ПГ	6	
4.	гр. Търговище	ДГ № 2 „Осми март“	I гр.	1	7
			II гр.	2	
			ПГ- 5 г.	3	
			ПГ	1	
5.	гр. Търговище	ДГ № 3 „Здравец“	I гр.	1	11
			II гр.	3	
			ПГ- 5 г.	2	
			ПГ	5	
6.	гр. Търговище	ДГ № 5 „Червената шапчица“	I гр.	2	9
			II гр.	1	
			ПГ- 5 г.	4	
			ПГ	2	
7.	гр. Търговище	ДГ № 6 „Пролет“	II гр.	2	7
			ПГ - 5 г.	2	
			ПГ	3	
8.	гр. Търговище	ДГ № 7 „Снежанка“	II гр.	1	8
			ПГ - 5 г.	3	
			ПГ	4	
9.	гр. Търговище	ДГ № 8 „Слънце“	I гр.	2	11
			II гр.	6	
			ПГ - 5 г.	1	
			ПГ	2	
10.	гр. Търговище	ДГ № 9 „Приказка“	I гр.	2	17
			II гр.	5	
			ПГ - 5 г.	4	
			ПГ	6	
11.	с. Руец общ. Търговище	ДГ „1 юни“ с. Руец	I гр.	1	5
			ПГ - 5 г.	2	
			ПГ	2	
12.	с. Макариополско общ. Търговище	ДГ „Първи юни“ с. Макариополско	I гр.	1	7
			II гр.	2	
			ПГ - 5 г.	2	

			ПГ	2	
13.	гр. Търговище	ЧДГ „Монтесори“	II гр.	2	5
			ПГ - 5 г.	2	
			ПГ	1	
14.	гр. Търговище	I ОУ "Христо Ботев"	I кл.	4	33
			II кл.	7	
			III кл.	3	
			IV кл.	4	
			V кл.	8	
			VI кл.	4	
			VII кл.	3	
15.	гр. Търговище	II СУ "Проф. Никола Маринов"	I кл.	2	20
			II кл.	8	
			III кл.	5	
			IV кл.	5	
16.	гр. Търговище	Спортно училище	V кл.	2	21
			VI кл.	8	
			VII кл.	5	
			VIII кл.	4	
			X кл.	2	
17.	гр. Търговище	ПГ по Земеделие	VIII кл.	3	11
			IX кл.	5	
			X кл.	2	
			XI кл.	1	
18.	гр. Търговище	ПГТХВТ „Алеко Константинов“	VIII кл.	8	25
			IX кл.	6	
			X кл.	3	
			XI кл.	2	
			XII кл.	6	
19.	гр. Търговище	ПГ по Електротехника и строителство	VIII кл.	3	5
			XII кл.	2	
20.	с. Макариополско общ. Търговище	Обединено училище "Христо Ботев"	II кл.	3	24
			III кл.	4	
			IV кл.	3	
			VI кл.	3	
			VII кл.	2	
			VIII кл.	2	
			IX кл.	5	
			X кл.	1	
21.	с. Дралфа общ. Търговище	ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	I кл.	4	20
			III кл.	5	
			IV кл.	4	
			V кл.	2	
			VI кл.	2	
			VII кл.	3	
22.	с. Лиляк общ. Търговище	ОУ "Христо Ботев"	I кл.	2	16
			II кл.	2	
			III кл.	3	
			IV кл.	3	
			VI кл.	2	
			VII кл.	4	
23.	с. Подгорица	ОУ "Отец Паисий"	II кл.	1	2

	общ. Търговище		VI кл.	1	
24.	с. Драгановец общ. Търговище	ОУ "Св. Св. Кирил и Методий"	IV кл..	2	3
			VI кл.	1	
25.	с. Вардун общ. Търговище	ОУ "Христо Ботев"	I кл.	2	9
			II кл.	1	
			III кл.	1	
			IV кл.	1	
			V кл.	1	
			VI кл.	2	
			VII кл.	1	
26.	с. Надарево общ. Търговище	ОУ "Паисий Хилендарски"	II кл.	1	6
			V кл.	2	
			VII кл.	3	

Предоставяната допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП, която до момента провеждат специалистите от РЦПППО, включва:
• провеждане на ранна диагностика и обхващане на децата и учениците със СОП;
• дейности свързани с оценката и насочването за допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със СОП, осъществявани чрез РЕПЛР към РЦПППО - област Търговище;
• осигуряване на ресурсни учители и други педагогически специалисти за допълнителна подкрепа в училища и детски градини, които не могат да си осигурят такава;
• осигуряване на методическа подкрепа за подобряване на приобщаващата среда в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности;
• провеждане на информационни срещи и семинари на педагогически и непедагогически специалисти;
• консултативна дейност и методическо подпомагане, чрез информационни срещи и семинари, на които са предоставили методическа подкрепа на учители и други педагогически специалисти, участващи в екипи за подкрепа на личностното развитие във връзка с приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
• провеждане на информационни кампании за разясняване на възможностите за развитие и участие на децата и учениците в живота на общността чрез предоставяне на допълнителна подкрепа;
• дейности за по-ефективна комуникация с родители на деца и ученици със СОП - информационни кампании, семинари, тренинги, дни на отворени врати, обучения за родители, домашни посещения, изработване на „Домашна програма“ и „Програма за лятна работа“ за деца и родители;
• привличане на семействата за активно участие в процеса на обучението;
• провеждане на терапевтични, психомоторни, кинезитерапевтични и ерготерапевтични занимания на деца и ученици със СОП в базата на РЦПППО в гр. Търговище и на място в детските градини и училищата;
• разработване и осигуряване на учебни помагала, пособия, проектиране и създаване на уеб - ресурси за деца и ученици със СОП, родители, учители и специалисти;
• консултиране относно възможностите за професионално образование и реализация;
• участие на деца и ученици в сформирани групи за развитие на социални умения в общината;
• участие на деца и ученици в тържества, празници, спортни занимания, турнири, конкурсни, извънкласни и извънучилищни дейности, мероприятия за опознаване, съхраняване, утвърждаване на българските национални традиции, посещение на културно-исторически забележителности, обществени сгради, музеи, театри, концерти, кина и др.
• провеждане на различни инициативи за споделяне на добри приобщаващи практики и популяризиране на приобщаващото образование.
• провеждане на лятна програма за деца и ученици в детските градини, училищата и базата на РЦПППО в гр. Търговище.
Дейностите за допълнителна подкрепа в РЦПППО се осъществяват на място в детските градини и училищата, както и в трите бази на центъра. Специалистите осъществяват и индивидуални

консултации по населени места, използват широк набор от материали и всичко, което е необходимо, за да бъде обезпечен качествен диагностичен, обучителен и терапевтичен процес. Всички специалисти осъществяват дейността си по утвърдени графици, които се актуализират при възникнала необходимост и след настъпила промяна в списъчния състав на групата. В тях присъстват много групови занимания с деца и ученици, които имат сходни потребности и наличен потенциал. Приоритет на специалистите от Центъра остава ранното обхващане на деца със СОП и подготовката им за включване в общообразователна среда. Все повече родители сами заявяват желание да се направи ранна оценка на децата им и да бъдат включени в терапевтични дейности. В сградата на Регионалния център в гр. Търговище се сформират групи от деца със специални образователни потребности, с които работят ресурсни учители, сензорен терапевт, монтесори терапевт, невротерапевт, логопед, психолог, рехабилитатор на слуха и говора и кинезетерапевт. Провеждат се и часове за общо моторно развитие, изобразителна дейност, самообслужване, музика, комуникативни, когнитивни и социални умения и други. Специалистите от Центъра отчитат и отговарят на разнообразните потребности на децата и учениците със СОП, на различията в начина, по който те учат и темповете, с които го правят. Използват методи на индивидуално и групово обучение, адаптират учебно съдържание, изработват обучителни инструменти и материали.

Дейността, свързана с ресурсното подпомагане и прилагането на терапевтични програми на деца и ученици със СОП се осъществява чрез ресурсни учители, рехабилитатори на слуха и говора, логопеди и психолози. Специалистите, определени за предоставяне на ресурсно подпомагане, участват активно в работата на ЕПЛР в училищата и детските градини от общината. За всяко конкретно дете и ученик, за което е потвърдено предоставянето на допълнителна подкрепа се разработва план за подкрепа. Разработват се индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП при необходимост. По време на учебната дейност се използват разнообразни образователни стратегии, мултисензорни методики и иновативни техники за обучение и възпитание на нуждаещите се от допълнителна подкрепа деца и ученици. Осигуряват се необходимите терапии и рехабилитации на децата и учениците със СОП. При необходимост се осигурява възможност за дистанционното обучение и подкрепа на всяко конкретно дете и ученик със СОП в условията на ОРЕС. Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и институциите е част от ежедневието на специалистите.

В две от училищата в гр. Търговище - I ОУ "Христо Ботев" и II СУ" Проф. Никола Маринов", подпомагани от специалисти на РЦППО, са обособени „Специализирани занимални" за ученици със СОП. В тях те не само подготвят своите домашни по достъпен начин, но формират и умения за самостоятелно справяне с поставени задачи и работа с темпа на групата. Паралелно с това провеждат интересни терапевтични занимания с логопед, психолог и кинезитерапевт, според индивидуалните потребности на всеки.

Материално-техническата база на Регионалният център включва 3 бази /в гр. Търговище, в гр. Попово и в гр. Омуртаг/. В областния град Търговище РЦППО разполага с база, включваща дирекция, счетоводство, зала за групова терапия /сензорна терапия, двигателна терапия, игротерапия, музикотерапия, ритъмтерапия, за социални умения, заседателна зала и др., 5 специализирани кабинета: монтесори кабинет, кабинет на логопед и рехабилитатори на слуха и говора, кабинет за двигателна активност и кинезитерапия, кабинет за невротерапия и кабинет за мултисензорна стимулация. Всички помещения са обзаведени с нови мебели и оборудвани с нова и модерна техника, както и с учебни, диагностични и рехабилитационни материали. Кабинетите и залите разполагат с необходимите учебни, дидактически материали и пособия, с технически помощни средства, уреди и апаратура за сензорна и мултисензорна стимулация, с високотехнологични системи за невротренинг, вестибуларен биофидбек и аудиовизуални системи, чрез които под формата на игра учат мозъка да функционира по здрав начин. Тоби - система за управление на компютъра с поглед, Комуникатор 5, Луук ту Лърн, Eye Gaze Attention and Looking, Ултракъсофокусен проектор в комплект със смарт дъска и четири работни станции, 3D VR очила, краниоелектростимулация, FM – системи, уред за оценка на слуха - диагностичен тимпанометър Interacoustics Titan Diagnostic и др. Регионалният център притежава множество обучаващи методики и софтуерни продукти. За по-добра мобилност на деца със ДЦП е закупен стълбищен робот.

В базите на Регионален център в гр. Търговище и в гр. Попово са оборудвани стационарни солни стаи, в които се провежда халотерапия. Специалистите от Центъра, реализират и своята идея за

„Мобилна солна стая“. За осъществяването на този иновативен кабинет е преоборудвана палатка в солна капсула. В нея има преносим халогенератор IRIS136, лампи от хималайска сол и лед осветление, сензорна кутия, дюшеци, постелки и лаптоп, чрез който специалистите пускат релаксиращ фон и детски приказки за подобряване на нравствените добродетели. Солната капсула побира до шест деца и двама възрастни, и се монтира от ресурсните специалисти в рамките на 10 минути в предварително избраното за целта помещение. Чрез използването на „Мобилна солна стая“ децата имат възможност на място в ДГ да изпитат лечебните свойства на халотерапията.
Две от залите за терапевтични дейности на РЦПППО в база Търговище и Попово са оборудвани с „Интерактивен под“ и софтуер за него, специално създаден за работа с деца със СОП. Той дава възможност за избиране на разнообразни игри и упражнения, според нуждите на групата, с която се работи. По забавен начин децата формират нови знания, обогатяват своите представи, развиват партньорски и игрови умения. В оборудваните зали за групова терапия, кабинета за двигателна активност и кинезитерапия и кабинета за мултисензорна стимулация специалистите от Центъра работят за преодоляване на сензорно-интегративната дисфункция. Чрез терапия удовлетворяват сензорния вход и преживяванията, от които децата със SID /сензорно- интегративна дисфункция/ се нуждаят, за да растат и учат. Този вид терапия включва планирана занимателна програма, която е изготвена и развита, за да посрещне нуждите на детската нервна система. Сензорната програма стимулира „близките" усещания (тактилни, вестибуларни и проприоцептивни) чрез комбинация от внимателно организирани и релаксиращи техники. Сензорно-интегративният подход се ръководи от един важен момент - мотивацията на детето за избора на дейности. Децата стават по-зрели и успешни при организирането на сензорната информация, ако им се позволи да бъдат активно въвлечени в заниманията на базата на умело подбрани сензорни преживявания.
В двора на РЦПППО в база Търговище са оборудвани открита зала за сензорно-моторни занимания и сензорен кът. Всички специалисти разполагат с преносими компютри /повечето са с тъчскрийн/. За съществуващите ресурсни кабинети в училищата и детските градини от Регионалния център са предоставени компютърни конфигурации, широк набор от нагледни и дидактични материали. В голяма част от училищата и детските градини с голям брой деца и ученици със специални образователни потребности (ДУСОП) на ресурсно подпомагане са обособени и оборудвани ресурсни кабинети, осигурени са и кабинети за работа на логопед и психолог. В някои учебни заведения с малко ДУСОП и/или ограничена база са осигурени класни стаи или пригодени кътове в занимални или други кабинети. В този случай работата се затруднява, тъй като се налага необходимите материали да се разнасят, да се съхраняват на различни места и да се губи време за организация и търсене на свободна стая. Осигуреността на кабинети по детските градини и училищата е, както следва:

№	*Училище/ДГ, в което са интегрирани*	*Осигуреност на ресурсни кабинети*
1	ДГ № 1 "Веселушко" гр. Търговище	1 кабинет
2	ДГ № 2 "Осми март" гр. Търговище	1 кабинет
3	ДГ № 3 "Здравец" гр. Търговище	1 кабинет
4	ДГ № 3 "Здравец" гр. Търговище с група в с. Дралфа	пригоден кът
5	ДГ № 5 "Червената шапчица" гр. Търговище	-
6	ДГ № 5 "Червената шапчица" гр. Търговище с група в с. Драгановец	1 кабинет
7	ДГ № 6 "Пролет" гр. Търговище	1 кабинет
8	ДГ № 6 "Пролет" гр. Търговище с група в с. Росина	кът в стая
9	ДГ № 7 "Снежанка" гр. Търговище	1 кабинет
10	ДГ № 8 "Слънце" гр. Търговище	1 кабинет
11	ДГ № 9 „Приказка" гр. Търговище	1 кабинет
12	ДГ № 9 „Приказка" гр. Търговище с група в с. Лиляк	1 кабинет
13	ДГ "Пчелица" гр. Търговище	1 кабинет

14	ДГ "Първи юни" с. Макариополско	кът в стая
15	ДГ "Първи юни" с. Макариополско с група в с. Надарево	кът в стая
16	ДГ "Първи юни" с. Макариополско с група в с. Буйново	кът в стая
17	ДГ „1 юни" с. Руец	кът в стая
18	ДГ „1 юни" с. Руец с група в с. Овчарово	кът в стая
19	ДГ „1 юни" с. Руец с група в с. Кралево	1 кабинет
20	ДГ „1 юни" с. Руец с група в с. Дългач	кът в стая
21	ЧДГ „Монтесори" гр. Търговище	кът в стая
22	I ОУ „Христо Ботев" гр. Търговище	3 кабинета
23	II СУ „Проф. Никола Маринов" гр. Търговище	3 кабинета
24	Спортно училище „Никола Симов" гр. Търговище	1 кабинет
25	ПГ по Земеделие гр. Търговище	1 кабинет
26	ОУ „Христо Ботев" с. Лиляк	1 кабинет
27	ОУ „Отец Паисий" с. Подгорица	1 кабинет
28	ОУ „Паисий Хилендарски" с. Надарево	1 кабинет
29	ОбУ „Христо Ботев" с. Макариополско	1 кабинет
30	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий" с. Дралфа	1 кабинет
31	ОУ „Христо Ботев" с. Вардун	1 кабинет
32	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий" с. Драгановец	1 кабинет
33	ПГТХВТ „Алеко Константинов" гр. Търговище	1 кабинет
34	ПГ по Електротехника и строителство гр. Търговище	1 кабинет

***4. Поощряване с морални и с материални награди на децата и учениците. Работа с деца и ученици с изявени дарби** /Община Търговище, ДГ, училища, ЦПЛР-ОДК Т-ще, ЦСОП-Търговище/*

В чл. 184 от ЗПУО и в чл. 54 от Наредбата за приобщаващото образование се регламентира, че децата и учениците се поощряват с морални и с материални награди за високи постижения в образователната дейност, в заниманията по интереси и за приноса им към развитието на училищната общност при условия и по ред, определени с държавния образователен стандарт за приобщаващото образование при: постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието; класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта; прояви на гражданска доблест и участие в доброволчески или благотворителни инициативи или при участие в дейности и значими прояви за приобщаване на децата и учениците към непреходните национално значими идеали и ценности. Министърът на образованието и науката може да учредява национални награди за децата и учениците. Началникът на регионалното управление на образованието и кметът на общината със заповед може да учредяват регионални, съответно общински награди на децата и учениците. Директорът на институцията след решение на педагогическия съвет със заповед може да учредява награди за децата и учениците. Награди за децата и учениците може да бъдат определяни и с правилника за дейността на съответната институция.

• ***Община Търговище***

С Решение № 5 по Протокол № 21 от 26.02.2013 г. Общински съвет Търговище приема Наредба за условията и реда за стимулиране на деца и младежи с изявени дарби от Община Търговище. Наредбата е изменена и допълнена с Решение № 5 по Протокол № 48 от 27.03.2019 г.

През 2023 г. по Наредбата са отпуснати общо 1 финансово стимулиране и 73 стипендии от комисията по стипендиите в размер на 23 946 лв. на ученици от 5 училища /4 общински и 1 държавно/, както следва:

- 1 еднократно финансово стимулиране „Отличник на Випуск“, в размер на една минимална РЗ;
- 1 стипендия „Търговищко дарование“, в размер на три минимални работни заплати;
- 3 годишни стипендии в областите „Образование, наука и техника”, „Изкуство и култура“ и „Спорт“, в размер на две минимални работни заплати;
- 69 месечни стипендии в размер на 1/5 от минималната работна заплата за период от 1,5 месеца, като от тях 8 са в област „Образование, наука и техника”, 11 са в област „Изкуство и култура” и 50 са в област „Спорт”.

През 2023 г. до момента са отпуснати и 3 стипендии на ученици от 2 общински училища (II СУ „Проф. Никола Маринов“ и СУ „Никола Симов“ по Националната програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни, общински и частни училища по Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби, приета с ПМС № 298 от 2003 г.

Община Търговище продължава осъществяването на утвърдената през годините добра практика за осигуряване на безплатен летен отдих в общинската почивна база в град Балчик на деца и ученици със спечелени награди от общински, областни, национални или международни олимпиади, състезания и конкурси. През 2023 г. общо 131 ученици от 3 общински училища (IV ОУ „Ив. Вазов“, I СУ „Св. Седмочисленици и II СУ „Проф. Н. Маринов“) почиваха в базата на две смени.

Детските и младежките дейности в общината са концентрирани в две основни институции: ЦПЛР-ОДК Търговище и Център за младежки дейности и инициативи (ЦМДИ), както и в няколко школи за изобразително изкуство и музика, които са предпочитано място от децата и учениците за развиване на техните дарби и интереси. В град Търговище функционират и 19 спортни клуба по различни видове спорт. Провежда се общински етап от ученическите игри, организират се спортни прояви като пролетен и есенен крос, турнир по тенис на корт, коледен турнир по народна топка и футбол за деца, международен турнир по свободна борба „Пламен Пенев“, държавен турнир по спортна стрелба, международно състезание по ориентиране „Купа Великден“ и др. състезания, организирани от българските спортни федерации (БСФ) и финансово подпомогнати от Община Търговище. Ежегодно след проведена анкета между журналисти, спортни деятели, представители на БСФ, експерти от общинска администрация и общински съветници се определя „Спортист на годината“ и „Отбор на годината“.

• ***Детски градини***

Децата от детските градини в община Търговище с желание и ентусиазъм се включват в различни местни, регионални, национални и международни конкурси, състезания и фестивали в сферата на изобразителното и музикално изкуство и спорт, за което са поощрявани с морални и с материални награди за показаните от тях постижения, за приноса им към развитието на общността и издигане престижа на образователната институция. Много от тях печелят грамоти, купи и медали, благодарение на своя талант и оказана подкрепа от техните всеотдайни учители. Удовлетворението на децата и родителите им е огромно и е повод за радост и гордост за колективите на всички детски градини, в които те се отглеждат, възпитават и обучават. Детските градини имат утвърдена система за поощряване на техните възпитаници с морални и материални награди, като целят да обединят усилията на педагогическите специалисти в изграждането на подкрепяща среда, в която детето да бъде мотивирано и насърчавано чрез добре обмислена методика така, че да развива способностите си и да изразява себе си, като вижда отражението от дейността си чрез отношението и оценката на другите. В детските градини е осигурена съвременна среда за работа и за развитие на децата с изявени дарби. Чрез работа по проекти и национални програми, с дарения, както и със средства от бюджетите им, непрекъснато се подобрява и осъвременява материално-техническата и дидактична база в областта на спорта и различните изкуства.

• ***Училища***

В община Търговище се развиват и творят много ученици с изявени дарби в областта на образованието, науката, техниката, изкуството и спорта. Те стават носители на множество престижни призови места, отличия и награди, като ежегодно се включват и участват в различни олимпиади, състезания и конкурси на общинско, национално и международно ниво, на които показват своите възможности и таланти, завоювайки множество отличия и медали. Най-заслужилите и отличили се ученици традиционно са поощрявани с морални и с материални награди,

както от училищните ръководства на училищата, в които се обучават, така и от други институции като МОН, РУО-Търговище, Община Търговище и др. Най-даровитите и изявените от тях са стимулирани с отпуснати стипендии по проекти и наредби. Талантливите ученици участват също и в летни академии и лагери. Училищата им осигуряват възможности за включване по проекти и национални програми, където те разгръщат своя потенциал. Всички училища имат своя разработена система за стимулиране на учениците, постигнали високи резултати на различни етапи от ученически състезания, конкурси и олимпиади. На учениците в училищата се осигурява модерна среда за работа по различни проекти.

• ***Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище***

ЦПРЛ-ОДК Търговище работи за развиване компетентностите на деца с изявени дарби в областите наука и технологии, изкуство и спорт. Наред с обучението и заниманията по интереси в постоянните и временни групи, в които учениците надграждат своите знания и умения, се предоставя възможност за изява на техния талант в редица конкурси, състезания и публични събития, организирани от институцията и по покана на други организации.

Изяви организирани от ЦПЛР-ОДК Търговище на общинско и национално ниво:

• *Национален конкурс „България в картини и слово*“ - конкурсът е включен в Националния календар на МОН за изяви по интереси на децата и учениците. През 2023 г. е проведено десетото поред издание в три направления - литература, изобразително изкуство и мултимедийна презентация. В конкурса са участвали 1437 творби на деца и ученици от 27 областни центъра на страната. Поради нарастващия интерес на участници извън пределите на страната, той за шеста поредна година е обявен за национален с международно участие.

• *Конкурс за вокално-изпълнителско майсторство „Парад на песента*“ - събитието има за цел мотивиране и поощряване на талантливи деца и младежи, занимаващи се с вокално изпълнителско изкуство. През 2023 г. е проведено деветнадесетото по ред издание. В него взеха участие 211 деца и ученици на възраст от 4 до 18 години в две направления - музикални школи и детски градини/училища.

• *Спортни турнири от Ученическите игри за община Търговище* - ученическите игри са основна изява в областта на ученическия спорт. Те са част от държавната политика за развитие на индивидуалните спортни способности и дарования на учениците. Цялостната дейност се осъществява по Правила за организиране и провеждане на ученическите игри, които се утвърждават за всяка учебна година със заповед на министъра на младежта и спорта.

С цел мотивиране и поощряване на постигнатите резултати на децата и учениците, за всички мероприятия е осигурен награден фонд. Извън проявите със състезателен характер, ЦПЛР-ОДК е организатор и на редица градски инициативи, в които децата и учениците с изявени дарби получават възможност за изява на своя талант.

Участия на деца и ученици от ЦПЛР-ОДК в изяви на регионално, национално и международно ниво по покана на други институции: за децата и учениците с изявени дарби, включени в различните педагогически форми на Центъра се планират участия в международни и национални конкурси, състезания и фестивали. Тази дейност е приоритетна в работата с подрастващите, тъй като чрез нея младите творци и спортисти получават възможност за изява, повишават своя опит и мотивация, изграждат критерии за оценка и самооценка на постигнатите резултати.

От началото на учебната 2023/2024 г. до момента са реализирани 16 участия в състезания и конкурси със 136 участници и са завоювани 33 награди. Всяка година възпитаници от клубовете и школите към ЦПЛР-ОДК са отличени със стипендии за високи постижения в областта на изкуството и спорта по Наредбата за условията и реда за стимулиране на деца и младежи с изявени дарби от община Търговище.

С цел подобряване и осъвременяване на материално-техническата база и осигуряване на модерна среда за работа и развитие през учебната 2023/2024 г. е в изпълнение проект „Зона за изкуство“ по Национална програма „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците”, Модул 1 на МОН, за обзавеждане и оборудване на кабинет по приложно изкуство.

• ***Център за специална образователна подкрепа гр. Търговище (ЦСОП)***

Във връзка със социализацията и интеграцията на децата с множество увреждания, учениците участват в разнообразни училищни и извънучилищни мероприятия - конкурси, изложби, училищни празници, групова работа по ателиета. По традиция учениците от Центъра вземат участие във всички инициативи и конкурси на ЦМДИ гр. Търговище и получават много грамоти и материални награди за участие, сръчност, оригинални идеи, екипна работа. От конкурса „Еко фантазии", организиран от ЦМДИ възпитаниците на ЦСОП имат награди за групово участие. Участват и в Национални конкурси, организирани от Сдружение "Усмивка" гр. Бургас, Съюз „Духовно възраждане - България" и завоюват места сред първите десет. Ежегодно представят ЦСОП във фестивалите за хора в неравностойно положение „Да подарим Мечта" с. Медовина и други, организирани от специализирани институции, където печелят медали, купи, грамоти и други награди. Обучението за безопасно движение по пътищата се откри с училищен конкурс на тема „Знам и мога да се движа безопасно", като работата в това направление продължи в различни групови и училищни дейности и форми. В номинациите за Национална награда "Бисерче вълшебно" се включиха и децата от ЦСОП, като преподавателите избраха подходящи за интересите и възрастта им книжки, които да грабнат вниманието на малките слушатели и да предизвикат възторг. С гласуването за любима книга помогнаха библиотекарите от "Детски отдел", а включилите се получиха грамоти за участие. Грамоти получават и учениците от Центъра взели участие в Областния конкурс за детска рисунка "С очите си видях бедата" Търговище 2023 г. Специалните педагози заедно с децата и учениците при ЦСОП се включиха в още много конкурси.

5. Кариерно ориентиране на учениците в община Търговище /ЦПЛР-ОДК Търговище/

ЦПЛР - ОДК Търговище осъществява дейност по кариерно ориентиране и осигурява обща и допълнителна подкрепа при преминаване в следваща степен на образование и избор на професия. В Центъра са назначени двама кариерни консултанти, които работят с ученици от всички видове училища в общината и областта, като предоставят услуги по кариерно ориентиране в съответствие с конкретните индивидуални потребности и етапи на кариерно развитие. Осигуряват се дейности по кариерно консултиране с ученици от I до XII клас, на база проучване местните условия на пазара на труда и в координация с институции в системата на средното образование, като се предоставя актуална информация за: видовете подготовка в системата на средното и висшето образование; характеристиките на професиите, профилите и специалностите; потребностите и изискванията на пазара на труда. В 15 училища в община Търговище се провеждат дейности по кариерно ориентиране: 2 средни (I СУ и II СУ), 10 основни (I ОУ, II ОУ, III ОУ, ОУ - с. Вардун, ОУ - с. Голямо ново, ОУ - с. Драгановец, ОУ - с. Дралфа, ОУ - с. Лиляк, ОУ - с. Надарево и ОУ - с. Подгорица), 1 обединено (с. Макариополско), 1 спортно и 1 специално училище за ученици с увреден слух. През периода 2021-2023 г. броят на обхванатите ученици от община Търговище, преминали обучение по кариерно ориентиране и консултиране е 1692 (2021 г. - 250, 2022 г. - 458 и към 15.11.2023 г. - 984. В община Търговище се провежда информационна кампания „Дни на средното образование", която цели да информира учениците, завършващи седми клас за приема в средните училища на територията на общината. През учебната 2022/2023 г. кампанията е проведена в периода 10-31.05.2023 г. с общ брой 393 включени ученици. Училищата в община Търговище, включени в информационни кампании по кариерно ориентиране са 19 (I СУ и II СУ, I ОУ, II ОУ и III ОУ, ОУ - с. Вардун, ОУ - с. Голямо ново, ОУ - с. Драгановец, ОУ - с. Дралфа, ОУ - с. Лиляк, ОУ - с. Надарево и ОУ - с. Подгорица, ОбУ - с. Макариополско, СУ „Никола Симов", ПГЗ, ПТГ, ПГЕС, ПГИИ и ПГТХВТ). През 2023 г. са проведени анкетни проучвания на професионалните нагласи на учениците от основните и средните училища в община Търговище, както следва:

- онлайн анкетно проучване на 150 ученици от VII-те класове;
- онлайн анкетно проучване на 133 ученици от X-XII класове;
- анкетно проучване на 393 ученици от VII-те класове;
- анкетно проучване на 55 ученици от VII-те класове (без училищата на територията на град Търговище);

Видовете дейности, които се осъществяват от кариерните консултанти на ЦПЛР - ОДК с учениците на територията на община Търговище са: групови обучения по кариерно ориентиране; индивидуални консултации на ученици и кандидат-студенти; провеждане и участие в

информационно-разяснителни кампании; оказване на методическа помощ на педагогически съветници и класни ръководители, подпомагащи професионалното ориентиране на учениците; провеждане на анкетни проучвания на професионалните нагласи на учениците; летни занимания по кариерно ориентиране на деца и ученици от 7 до 12 годишна възраст.
Формите, подбираните теми и ресурсите в работата на кариерните консултанти са следните:
Форми - кариерно информиране, кариерно консултиране, групови обучения, дискусии, тренинги, анкетни проучвания на професионалните нагласи на учениците и др., провеждане и участие в информационни кампании, летни занимания по кариерно ориентиране.
Теми - „Себепознание и избор на професия", „Професията - случайност или избор", „Светът на труда около нас", „За да съм ориентиран, трябва да съм информиран", „Моите интереси и способности ме водят към избора", „Кой съм аз и какъв искам да стана?", „Моите силни и слаби страни", „Професиите - особености и акценти", „Профилирано или професионално образование - осъзнат избор", „Кариера и житейската реализация на човека", „Формиране и развиване на умения за заетост", „Моята бъдеща професия", „Опознавам и групирам професиите".
Ресурси - Кариерно ориентиране на учениците /програмни документи на МОН/; Наръчник на кариерния консултант на МОН; Национален портал по кариерно ориентиране на МОН; „Професионално ориентиране за 5 клас" /издателство „Бит и техника"/; „Професионално ориентиране за 6 клас" /издателство „Бит и техника"/; „Кариерно развитие" /издателство „Наука и икономика" , Икономически университет - Варна/; „Професионално ориентиране за 7 клас" /издателство „Бит и техника"/; Каталози с информационни характеристики на професиите; Материали от онлайн платформи и сайтове по кариерно ориентиране.
Прилаганите иновативни методи и добри практики в областта на кариерното ориентиране са: тематични филми, интерактивни упражнения, онлайн обучения, онлайн въпросници, аналитични упражнения и анкетиране.
В ЦПЛР - ОДК се работи по проект „*Подкрепа за успех*", Дейност 6 „Осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране с цел подготовка за преход към следваща степен за мотивация за продължаване на образованието, за участие на пазара на труда, кариерно ориентиране за учениците от прогимназиален етап на образование (от 5-ти до 7-ми клас)" по ОП "Наука и образование за интелигентен растеж" 2014-2020 г. В изпълнение на проекта са проведени групови и индивидуални дейности по кариерно ориентиране с ученици от 5-7 клас, като дейностите включват групови дейности по кариерно ориентиране и индивидуална консултация с цел: определяне на интереси, способности, ценности, нагласи и др.; подкрепа за вземане на решение; подкрепа за създаване на план за действие за реализиране на взетото решение. В индивидуалните консултации са използвани: картинен тест за ранно кариерно ориентиране на ученици от V и VI клас и ситуационен въпросник за кариерно ориентиране на ученици от VII клас. Броят на обучените ученици от община Търговище през 2022 г. е 391 ученици. Изпълнението на Дейност 6 по проекта - осъществяване на обща и допълнителна подкрепа чрез кариерно ориентиране, създаване мотивация за продължаване на образованието, кариерно ориентиране на ученици от прогимназиален етап, ученици в риск от преждевременно напускане на образователната система продължи до 30.06.2022 г.

***6. Работа с деца в риск. Отпадане от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст в община Търговище** /Община Търговище, МКБППМН, ДГ и училища, ЦПЛР-ОДК/*

• ***Община Търговище***
Община Търговище работи активно в изпълнение на Постановление № 100 на МС от 08.06.2018 г. за създаване и функциониране на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Със заповед на кмета на общината двама образователни експерти от дирекция „Хуманитарни дейности и социална политика" и секретарят на МКБППМН са оправомощени да съставят актове за установяване на административни нарушения (АУАН) по чл. 347, ал. 1, 2, 3 и 4 от Закона за предучилищното и училищното образование на родителите, които не запишат децата си, подлежащи на задължително предучилищно или училищно

образование в детска градина или училище, като и на родителите, които не осигуряват присъствието на децата си в детските градини и училищата за времето, през което те подлежат на задължително предучилищно или училищно образование. През изминалата 2022/2023 учебна година са съставени общо 30 бр. АУАН на родителите на ученици, подлежащи на задължително училищно образование, учащи в 7 училища. На този етап са издадени общо 26 наказателни постановления на родители, които не са осигурявали присъствието на децата си в училище.

• *Детски градини*

В детските градини на територията на община Търговище са приети програми за превенция за ранното напускане на децата от уязвимите групи. Набелязани са превантивни мерки за недопускане и отпадане на деца от градините, както и предоставяне на равни възможности и гарантиране на тяхното качествено образование и участие в живота заедно с останалите деца. Работата по проектите „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ и „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ има за цел постепенна промяна на нагласите чрез дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи и техните родители, която може да има ключова роля не само за успешното включване в първи клас, но и за превенция на отпадането от училище в следващите класове.

Директорите на детските градини, заедно с педагогическите специалисти и помощник-възпитателите, участват в Екипи за обхват по Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст по ПМС № 100/08.06.2018 г. чрез обхождане на семействата с деца, непосещаващи детска градина. Те работят и си сътрудничат активно с кметовете на селата, социалните работници, РУО-Търговище и Община Търговище. С цел обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца в задължителна предучилищна възраст до месец септември през изминалата и настоящата учебна година се актуализира статуса на необхванатите 4-годишни деца, които никога не са посещавали или са прекъснали посещението на детска градина от екипите за обхват. На първия педагогически съвет за учебната година се представят информации от учителите за децата по групи и се набелязват дейности, целящи недопускане на безпричинни отсъствия. При непосещаване на дете в задължителна предучилищна възраст учителят търси контакт с родителите, с цел изясняване на причините. Работата с родителите на деца, чиято семейна ценност не е образованието е изключително трудна. Екипите на детските градини полагат усилия да приобщят децата и родители им към ДГ чрез разговори, посещения на адрес, дни на отворените врати, съвместни инициативи, Клуб на НСО и други неправителствени организации.

Често срещани трудности и проблеми пред екипите на детските градини са:

• липса на родителски контрол, ангажираност и заинтересованост;
• социално слаби многодетни семейства и необразованост на самите родители;
• деца, които се отглеждат от други роднини;
• деца от ранни бракове;
• етническа принадлежност, която води до придържането към определени културни стереотипи и оказва най-силно влияние, когато семейството живее в компактна група сред представители на етноса;
• образованието не е ценност и не се възприема като потребност от някои родители;
• невъзможността за реализация на децата им след завършване на училище, обуславя и по-нататъшните им реакции - отказ от образование и помощ в семейството;
• своевременното неинформиране на екипите на детските градини от родителите на деца в задължителна предучилищна възраст, които са напуснали Република България поради миграция на семействата и придвижването им в чужбина, както и онези семейства с деца, които се прибират и не владеят български език, което създава допълнителни трудности.

Честата смяна на местоживеене затруднява адаптацията на децата, както в детската градина, така и в общността. В резултат на това се налага честа смяна на детска градина и понижаване на мотивацията на децата към учене и последващо отпадане. Нарушенията в семейните отношения безспорно са един от факторите, които допринасят за отпадането от детска градина. При децата с разведени или разделени родители, както и при децата от непълни семейства съществува риск от отпадане от образователната система. Деца с нарушена семейна социализация, прояви на домашно

насилие, липса на позитивен възпитателен стил и взаимоотношения са предразположени към отпадане от образователната система.
Политиките за превенция на отпадането от образователната система включват някои ключови мерки. Основно място заема осигуряването на положителен климат и добри взаимоотношения в детската градина. Позитивната образователна среда е свързана с ясно дефиниране на правата, задълженията и отговорностите на участниците в образователния процес за осигуряване на добри условия, благоприятстващи развитието на личността на всяко дете, както и с подобряване взаимодействието в образователните институции. Ясно поставените граници и правила в детската градина, както и подобряването на взаимоотношенията между деца и учители е от огромно значение за изграждане на чувство на сигурност и комфорт у децата. Важно е средата да отговаря на техните потребности и да спомага за тяхната адаптация. За да бъде успешна превантивната политика е важно да се създаде система за идентифициране на деца, при които съществува риск от отпадане от образователната система. За тази цел специалистите, работещи в образователните институции трябва да разпознават децата, които са застрашени от отпадане, да идентифицират проблемите, които водят до такъв риск и да работят в посока предотвратяване на бъдещи проблеми с тях. Това изисква индивидуален подход към всяко дете, застрашено от отпадане и необходимост от допълнителен педагогически ресурс, с който учебните заведения не разполагат.

• ***Училища***
Със Заповед на Началника на РУО-Търговище са определени районите за работа на екипите за съвместна работа на институциите за обхващане и включване в образователната система на ученици в задължителна училищна възраст и техните ръководители - експерти от РУО. Периодично и при необходимост - своевременно, точно и добросъвестно се изпълняват задачите и дейностите, поставени от ръководителите на екипите по администриране и работа с данните от Механизма, приет с ПМС № 100 от 08.06.2018 г. на ниво училище. Училищата работят съвместно с Детска педагогическа стая, Отдел „Закрила на детето“ и Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към Община Търговище. Ежегодно през учебната година училищата планират посещения на адреси, лични срещи, работа с психолог по конкретен случай, включване на застрашените от отпадане ученици в дейности и занимания по интереси. С проблемните ученици се работи групово и индивидуално. Осигурява се контакт с родителите на учениците, които са в риск от налагане на санкции, съгласно ЗПУО и се провеждат съвместни дейности за преодоляване на проблемното им поведение. В училищата, където се обучават най-голям брой ученици от уязвими групи са назначени образователни медиатори по НП „Подкрепа за образователните медиатори и социалните работници“ и впоследствие по проект „Успех за теб“. Приоритет в работата по Механизма е превенцията, личните срещи на класните ръководители с родителите, ежедневния контакт с родителите на отсъстващи ученици за установяване на причините, работа с педагогическия съветник там, където има назначен такъв.
В своята работа по Механизма училищните екипи се срещат с няколко основни рискови фактори за преждевременното напускане на учениците: миграционни, социални и семейни. Попадането на ученици в Механизма за обхват при голяма част от училищата е поради натрупани отсъствия, когато децата са преместени без документ в чужбина от техните родители. В много от училищата преобладават деца от социално слаби семейства, които нямат средства за дрехи, обувки, храна, тетрадки и учебници, както и такива от семейства с един или двама родители, пребиваващи в чужбина. Липсата на финансови средства е основна причина някои ученици да работят и да не посещават редовно всички учебни занятия. В училищата има случаи на пътуване на ученици при родителите им извън граница за определени периоди от време, което налага отписването им от списъка на класа. Допускането на голям брой отсъствия по неуважителни причини и липсата на мотивация за учене у учениците е породено предимно от незаинтересованост от страна на родителите или липсата на такава, несериозно отношение към учебния процес, ранните преждевременни бракове.
Успешни практики на някои от училищата по отношение отпадането на ученици от образователната система са: разработена Програма за превенция на отпадането от училище и участие в нея - използване на задължителните инструменти - Ученически парламент, Родителски клуб, ученици-наставници; работа с местната общност и с родителите; активна дейност от страна на образователния медиатор и педагогическия съветник за връзка с родителите и общността; участие

в различни проекти и програми, даващи възможност за разгърната извънкласна и извънучилищна дейност с цел превенция на отпадането; ежедневен контрол от страна на училищното ръководство върху присъствието на учениците и връзката на учителите с родителите и др. За намаляване броя на отпадналите ученици училищата провеждат изнесени родителски срещи в определени населени места, посещения на екипи от учители по домовете на учениците, застрашени от отпадане, срещи-разговори на директорите и класните ръководители с родителите на учениците.

• ***Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище***

С цел намаляване риска от отпадане на деца и ученици от образователната система в ЦПЛР-ОДК Търговище се работи в посока ранно детско развитие и приобщаване към творческите и спортни дейности още в предучилищна възраст. Усилията на педагогическия екип са насочени към осъществяване на закрила на деца с изявени дарби и създаване на безопасна и устойчива среда, развиваща личността на учениците. Кариерните консултанти на ЦПЛР-ОДК ежегодно провеждат дейности във всички основни училища в община Търговище с ученици в риск от отпадане от образователната система. Процесът за кариерно ориентиране на ученици застрашени от отпадане, включва следните основни етапи: разпознаване на риска чрез използване на различни методи - наблюдение, интервю, диагностика на интереси, умения и нагласи; индивидуална работа и подкрепа за развитие - изграждане на положителна самооценка, формиране на лични цели и вземане на решения за промяна; изработване на индивидуален кариерен план/програма; мотивиране за посещение на училище чрез подкрепа на интересите, талантите, уменията и постиженията - насърчаване застрашените от отпадане ученици за включване в различни групи за развитие на социални умения, себепознание и мотивация, групи по интереси и др.; придобиване на познания за професиите, пазара на труда и основни умения за търсене на работа.

• ***Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към Община Търговище (МКБППМН)***

МКБППМН оказва съдействие на образователните институции за обхващане в училище на подлежащите на задължително образование деца, ограничаване на отпадането от училище на деца в криминогенен риск, ранна превенция и откриване на симптоми за извършване на криминални деяния и превантивна работа с родители на деца в риск. През периода от 01.01. до 31.10.2023 г. от общо 50 малолетни и непълнолетни лица, за които е образувано възпитателно дело двама са отпаднали от образователната система, поради заминаване в чужбина.

Малолетни/непълнолетни	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	01.01. 31.10. 2023
Общ брой преминали през МКБППМН с ВД	61	79	63	46	87	63	59	56	27	50
В т. ч. Отпаднали от образователната система	3	8	11	2	2	6	6	5	3	2

V. Дейности за преодоляване на проблемното поведение и за превенция на насилието при децата и учениците /ДГ и училища, ЦПЛР-ОДК, МКБППМН, ОбСНВ и ПИЦ/

• ***Детски градини и училища***

Проблемното поведение на децата и учениците е обусловено от много фактори, за които следва да се предприеме комплексен подход от мерки на различни нива и чрез координиране усилията на институциите и организациите, ангажирани с проблема. Създаването на подходяща среда на живот и взаимоотношения съдейства най-пълноценно за решаване на проблема.

Съгласно чл. 26 от Наредбата за приобщаващото образование превенцията на насилието и преодоляването на проблемното поведение се изразява във включване на отделни деца и ученици в съответни дейности за въздействие върху вътрешната мотивация, както и оказване на психологическа подкрепа. Психологическата подкрепа е насочена към децата и учениците, педагогическите специалисти и родителите. Психологическата подкрепа се осъществява от психолог и включва: създаване на условия за сътрудничество и ефективна комуникация между

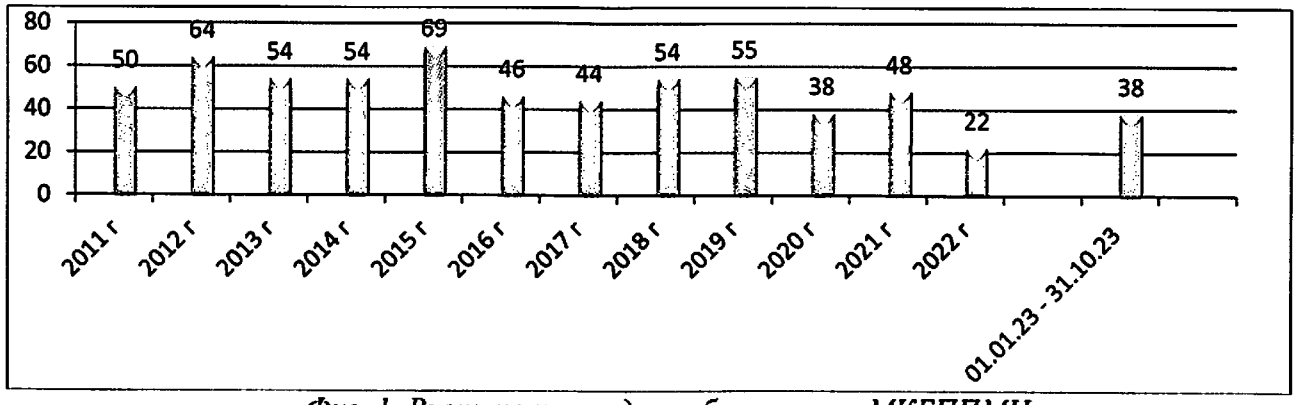
всички участници в образователния процес; предоставяне на методическа помощ на учителите за превенция на тормоза и насилието и за преодоляване на проблемното поведение на децата и учениците; извършване на групова работа с деца или ученици и/или кризисна интервенция; работа със средата, в която е детето или ученикът - семейството, връстниците.
В съответствие с чл. 185 и 186 от ЗПУО детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и на координираните усилия на всички участници в образователния процес. Видовете и съдържанието на дейностите по превенция на тормоза и насилието са подчинени на обща училищна политика, разработват се самостоятелно от училищната общност и може да включват: изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката; разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове; партньорство с родителите; дейности за развитие на компетентностите на всички членове на училищната общност. Видовете и съдържанието на дейностите по мотивация и преодоляване на проблемното поведение се определят от детската градина и от училището и може да включват: обсъждане между ученика и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем и получаване на подкрепа за разрешаването му; използване на посредник при разрешаване на конфликт в училище; консултиране на детето или ученика с психолог или с педагогически съветник; създаване на условия за включване на ученика в група за повишаване на социалните умения за общуване и решаване на конфликти; насочване на детето и ученика към занимания, съобразени с неговите потребности; индивидуална подкрепа за ученика от личност, която той уважава (наставничество); участие на ученика в дейности в полза на паралелката или училището; други дейности, определени с правилника за дейността на институцията.

• ***Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище***
ЦПЛР-ОДК работи и за превенцията на тормоза и насилието сред учениците и преодоляване на проблемното поведение, като организира извънучилищни дейности, целящи възпитаване и формиране на морални устои в подрастващите.

• ***Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към Община Търговище (МКБППМН)***
Проблемното поведение на малолетните и непълнолетните в съвременното общество е обусловено от много и различни по вид и интензитет фактори, които оказват влиянието си върху личността на децата още от най-ранна възраст. Детските престъпни тенденции възникват първо в контекста на семейството и после се пренасят и извън него. Престъпните тенденции и поведения при децата са силно обусловени от средата, в която растат. Институциите, работещи с деца, обединени в името на най-добрия интерес на децата набелязват и изпълняват конкретни дейности за целенасочен процес за управление на превъзпитанието на личността на малолетните и непълнолетните, посредством последователни педагогически и възпитателно-профилактически въздействия, при които правонарушителите да изработят и овладеят правилни възгледи и убеждения, да придобият навици за социално-позитивно поведение, да променят своите интереси, стремежи и наклонности. В условията на динамични промени и реално съществуваща престъпност сред малолетните и непълнолетните, все по-важна става ролята на Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН), тъй като тя осъществява междуинституционално партньорство и широк обхват в подкрепата за граденето и развитието на личността на малолетните и непълнолетните и не на последно място работа с родителите. Местната комисия съвместно с Детска педагогическа стая и органите на образованието и при широкото съдействие на обществеността изпълняват следните задачи: организират и координират социално превантивната дейност на територията на общината, издирват и установяват съвместно с инспекторите при Детска педагогическа стая и дирекция "Социално подпомагане" малолетните и непълнолетните, които се нуждаят от помощ и вземат мерки за тяхната социална защита и развитие; разглеждат деянията, извършени от малолетни и непълнолетни; налагат възпитателни мерки; привеждат в изпълнение мерките по чл. 13 и чл. 15 от ЗБППМН и осъществяват контрол върху изпълнението им; съдействат на лицата, излезли от социално-

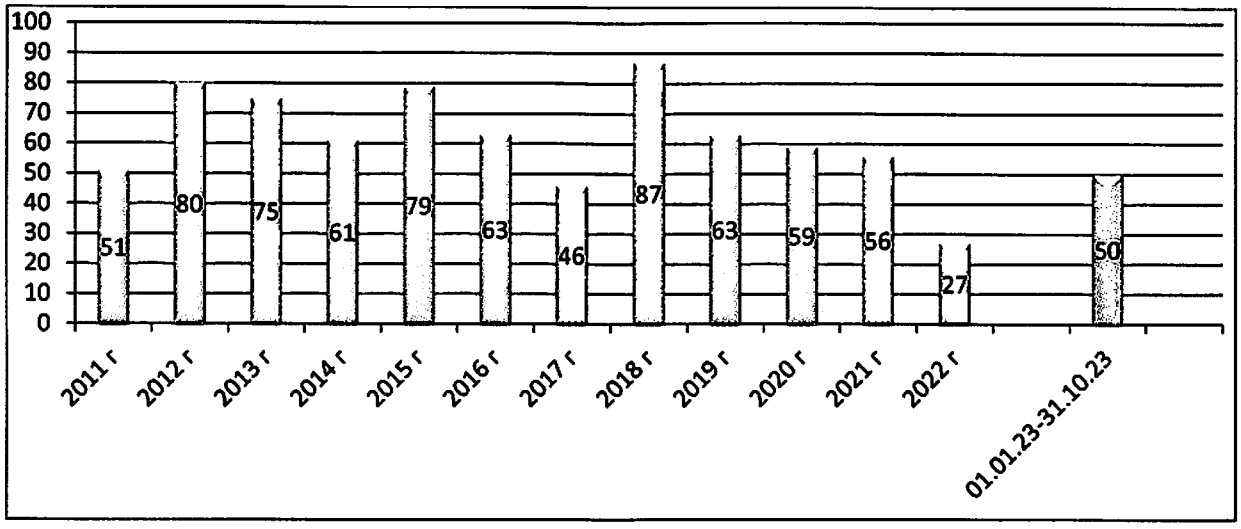
педагогическите интернати, от възпитателните училища-интернати, от поправителните домове и приютите за безнадзорни деца, пред компетентните органи за уреждане на основните им битови, трудови и социални проблеми; следят отблизо поведението и развитието на малолетните и непълнолетните, излезли от възпитателните училища-интернати и поправителните домове, както и на осъдените условно или на предсрочно освободени от поправителните домове, и вземат мерки за тяхното по-нататъшно правилно развитие; подпомагат родителите, които срещат затруднения при възпитанието на децата си; налагат възпитателни мерки по чл. 15 от ЗБППМН на родителите; изучават състоянието и причините за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общината и правят предложения пред съответните държавни органи и обществени организации; изпълняват мероприятия по програми и дейности за предотвратяване и ограничаване на криминогенните фактори.

В Местната комисия за БППМН-Търговище за периода от 01.01. до 31.10.2023 г. са образувани общо 38 възпитателни дела, във връзка с получени 26 преписки от прокуратурата и 12 сигнали от полицията, за извършени противообществени прояви или престъпления от малолетни и непълнолетни лица.

Фиг. 1 Възпитателни дела образувани в МКБППМН

През 2023 г. преобладават кражбите и проявите на агресия и насилие, извършени от малолетни и/или непълнолетни, следвани от унищожаването и повреждането на чуждо имущество. За първите десет месеца на 2023 г. през МКБППМН са преминали общо 50 деца (в т.ч. 9 момичета) за извършени от тях противообществени прояви и престъпления, като 9 от тях са преминали повече от един път през комисията.

Фиг. 2 Малолетни и непълнолетни, извършили противообществена проява или престъпление

В сравнение с предходните три години, се е увеличил броят на децата, преминали повече от веднъж през комисията през съответната календарна година, за извършена от тях противообществена

проява или престъпление. За периода от 01.10. до 31.10.2023 г. са преминали 9 малолетни и непълнолетни с образувани общо 24 възпитателни дела.

Малолетни и непълнолетни извършители, преминали през МКБППМН с повече от една проява през годината												
2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	01.01.-31.10.2023
9	12	4	8	10	8	6	7	8	11	6	1	9

За периода от 01.10. до 31.10.2023 г. груповите прояви са 16, извършени от общо 40 малолетни и непълнолетни лица. За периода 01.01.2023 г. до 31.10.2023 г. 59 деца са поставени под възпитателен надзор на обществен възпитател.

• ***Общински съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационен център*** ОбСНВ и ПИЦ Търговище правят обучения на ученици от различни възрастови групи за превенция на агресията и насилието, тренинги на различни теми, свързани с превенция на рисковото поведение и изграждане на умения за здравословен начин на живот - например "Групова кохезия", "Отстояване на натиска на групата", "Приятелство", "Моето бъдеще", "Жизнени перспективи", "Вземане на решения" и др., психологически, индивидуални консултации на ученици в сферата на употребата на наркотични вещества /корекция на рисково поведение/, отбелязват и Деня на розовата фланелка.

VI. Институции към Община Търговище, които предоставят възможности за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците /ОКСВМ, МКБППМН, ОСНВПИЦ, ЦМДИ/

• ***Общински консултативен съвет по въпросите за младежта***

Съгласно чл. 15, ал. 6 от Закона за младежта, при провеждане на общинската политика за младежта кметовете на общини с население над 45 000 души се подпомагат от Общински консултативни съвети по въпросите за младежта, създадени с решение на общинските съвети. Кметовете отговарят за провеждането на общинската политика за младежта и в съответствие с държавната политика, анализират състоянието на дейностите с младежта в общините. На основание разпоредбите на Закона за младежта Общинският консултативен съвет по въпросите за младежта се приема от Общинския съвет по предложение на кмета на Общината. Реализирането му се извършва в партньорство с всички заинтересовани страни на общинско ниво - териториални структури на държавни органи, учебни заведения, културни институции, МКБППМН и неправителствени организации, работещи в областта на гражданското образование, културата, спорта и др.

С Решение № 17 по Протокол № 48 от 23.02.2023 г. на Общински съвет Търговище е създаден Общински консултативен съвет по въпросите на младежта /ОКСВМ/, който има следните функции:

• дава становища или предложения на кмета на община Търговище, свързани с планирането, координирането и реализирането на младежката политика на общинско ниво;

• съгласува Общински план за младежта за текущата година и отчет за дейностите за предходната година.

• осъществява действия по наблюдение, оценка и прави предложения за актуализация на Общинския план за младежта.

• подпомага при разработването на стратегии, програми и проекти на общинската администрация и другите органи на местната и централна власт, представени на местно ниво, свързани с развитието на младежките дейности.

• подпомага координирането на интересите и дейностите на младите хора в различни области - образование, култура, спорт, екология, здравеопазване, труд и социална политика, неформално обучение, свободно време и развитие на местните общности, чрез: участие във формирането, осъществяването и оценката на младежка политика; застъпнически кампании; насърчаване на регионално, национално и международно младежко общуване; сътрудничество с общинските и държавните органи и администрация; реализиране на младежки проекти; доброволчески и други акции и инициативи.

• проучва младежката проблематика и осъществява срещи с представители на младежки организации и групи млади хора във възрастов диапазон от 15 до 29 години.

• избира свои членове за представителство в местни, регионални, национални и международни срещи и инициативи, както и за участие в регионални и национални управителни и консултативни органи за развитие на младежка политика.

• ***Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни към Община Търговище (МКБППМН)***

Съгласно Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни системата за превенция и противодействие на асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните включва Местни комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) на общинско ниво, които работят с деца от 8 до 18 години. На основание чл. 6, ал. 1 от Закона за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЗБППМН) към Община Търговище е създадена Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (МКБППМН). На основание чл. 6, ал. 2 от ЗБППМН съставът на комисията през 2023 г. се състои от 15 души и се определя със Заповед на кмета. За председател е определен заместник-кмет на общината. В комисията се включват представители на общинската администрация, отговарящи за проблемите на образованието и здравеопазването, представители на дирекциите „Социално подпомагане", на полицията, както и педагози, психолози, юристи, лекари, обществеици и др. Съгласно чл. 11, ал. 1 от ЗБППМН компетентен орган да разглежда възпитателни дела за противообществени прояви, извършени от малолетни или непълнолетни, и престъпления, извършени от непълнолетни, освободени от наказателна отговорност по чл. 61 от Наказателния кодекс, е местната комисия по настоящия им адрес. Към МКБППМН са определени 10 обществени възпитатели, които имат за задача да окажат помощ на родителите или на лицата, които ги заместват, в поправянето и превъзпитаването на малолетните и непълнолетните. Обществен възпитател се определя на дадено малолетно или непълнолетно лице, когато е необходимо да се предотврати безнадзорност или извършване на противообществена проява, ако съществува сериозна опасност за тяхното развитие и възпитание, както и при налагане на възпитателна мярка по чл. 13, ал. 1, т. 5 от ЗБППМН.

В основата на противодействието на асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните е превенцията. Тя е процес, чиято цел е да се неутрализират факторите, които водят до асоциални прояви, да се ангажират децата в обществено полезна дейност и да се формира хуманно отношение към обществото и хората, за да се изгради позитивна, не криминогенна нагласа. Превантивната дейност е съвкупност от комплексни, свързани помежду си мерки, които се осъществяват от държавни органи, институции, неправителствени организации и граждани. Успешната превенция на асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните изисква по-голяма чувствителност на обществото към този проблем, уважение и подкрепа на личността на детето от ранно детство.

Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните осъществява превантивната си дейност насочена към всички подрастващи на територията на община Търговище, чрез дейности и мерки за социално включване и обществено-възпитателно въздействие. Усилията на комисията са насочени в посока намаляване броя на противообществените прояви и деянията имащи характер на престъпления, извършени от страна на малолетни и непълнолетни лица, по-голяма ефективност на превенцията на рисковото поведение у подрастващите, с акцент върху корекционно-възпитателния аспект на дейността на комисията, както и по-пълноценно взаимодействие с институциите и организациите, имащи пряко или косвено отношение към дейността на МКБППМН на територията на община Търговище.

• ***Общински съвет по наркотични вещества и Превантивно-информационен център Търговище (ОСНВ и ПИЦ)***

Общинските съвети по наркотични вещества се създават в изпълнение на Закона за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите, а тяхната организация и дейност се определят с Правилника за организацията и дейността на Националния съвет по наркотични вещества. Общински съвет по наркотични вещества (ОбСНВ) изпълнява националната и местна политика в областта на злоупотребата с психоактивни вещества. Основна задача на ОбСНВ е осъществяване на координация, ефективно взаимодействие и сътрудничество между институциите, НПО, младежки сдружения и медии в усилията им за ограничаване на разпространението и употребата на

наркотични вещества. Съветите по наркотични вещества разработват, осигуряват и координират изпълнението на общинските и национални програми за борба срещу злоупотребата с наркотици. ОбСНВ и ПИЦ Търговище осъществяват следните основни дейности:

• превенция на употребата на наркотични вещества на деца и младежи;

• разработване и издаване на информационни материали за проблемите, свързани с употребата на наркотични вещества /листовки, брошури и др./;

• организиране на различни младежки инициативи с превантивна насоченост /конкурси, състезания и др./;

• координиране и методическо ръководство на превантивните дейности в учебни заведения на територията на общината;

• осъществяване на консултативна дейност с деца и младежи в риск и техните семейства;

• осъществяване промоция на здравословен начин на живот;

• взаимодействие с всички институции, ведомства и организации за успешното реализиране на превантивно-информационната дейност, насочена към превенция на употребата на психоактивни вещества на територията на община Търговище.

Целта на превантивната дейност на ОбСНВ и ПИЦ са ограничаване на разпространението, употребата и злоупотребата с наркотични вещества сред младите хора, чрез: повишаване на информираността по проблемите на наркоманиите; развиване на личностни и социални умения и компетенции; формиране на нагласи за здравословен начин на живот; повишаване на гражданската активност; стимулиране на творческия им потенциал; реализиране на алтернативни дейности и конструктивно организиране на свободното им време; засилване на протективните фактори, откриване и подпомагане на резервите и потенциала на семейната и училищна среда. Целевите групи, към които е насочена дейността на ОбСНВ и ПИЦ са: деца и младежи, обхванати от образователната система; деца и младежи, отпаднали от училище; родители на деца и младежи; млади хора, употребяващи психоактивни вещества; Превантивната дейност включва: предлагане на алтернативни форми за осмисляне на свободното време на младите хора чрез организиране на инициативи в областта на неформалното образование, спорта, туризма, изкуствата, доброволчеството; разработване, издаване и разпространение на превантивни и здравно-образователни материали; провеждане на информационни кампании.

• ***Център за младежки дейности и инициативи (ЦМДИ)***

Създадена през 1975 г. като Младежки дом, с течение на времето институцията се утвърждава като културно-информационен и творчески център на младите хора. От 1990 г. носи наименованието Център за младежки дейности и инициативи и се обособява като самостоятелна институция към Община Търговище. ЦМДИ открива млади таланти, стимулира творчеството им и е сцена за техните изяви. Към настоящия момент към Центъра функционират: Балетна формация „Търговище“, Вокално студио „Ритъм“, Школа за модерен балет „Вега“, Представителен детско-юношески фолклорен ансамбъл „Шарено герданче“, клуб по авиомоделизми „Аероелит“, Младежки консултативен кабинет, тенис на маса, клуб „Настолни игри“, а броят на децата, желаещи да се занимават с изкуство непрекъснато се увеличава. Целогодишно се осъществяват индивидуални и групови участия на творческите състави в национални и международни конкурси и фестивали. Центърът работи активно по национални младежки програми и проекти. Ежегодно се провеждат тренинг-обучения с млади хора за личностно израстване и професионално ориентиране. ЦМДИ е инициатор на ежегоден конкурси „Слово и багра” и „Еко-фантазии”, които стимулират изявата на младите хора в различни направления.

VII. Предизвикателства в подкрепата за личностно развитие на децата и учениците и посоки на развитие пред институциите в осъществяване на приобщаващото образование /ДГ, училища, ЦПЛР-ОДК, ЦСОП-Търговище и РЦПППО-област Търговище/

• ***Детски градини***

Основните и най-важни предизвикателства в подкрепата за личностно развитие на децата, които стоят пред детските градини от община Търговище и посоките на развитие пред тях в осъществяване на приобщаващото образование са следните:

• *Недостатъчен щат за педагогически и други специалисти - педагогически съветници, психолози, логопеди, медиатори за работа с деца от уязвими групи и др.*

Все повече деца от предучилищна възраст се нуждаят от подкрепа, затова е необходимо назначаване на допълнителен персонал за по-пълноценно предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата, особено в групите на детските градини, в които има повече приети деца със специални образователни потребности.

• *Овладяването на българския език от децата от уязвими групи*

Особено значение за успешното овладяване на езика и за цялостното психическо развитие на детето имат положителните емоции. Дейността в детската градина е необходимо да бъде организирана така, че да създава емоционален комфорт и сигурност за всяко дете, да предизвиква у децата потребност да споделят и разкажат за преживяно събитие, да задават въпроси, да общуват с връстници и възрастни. Езикът не е цел, а средство за възпитание, социализация и обучение.

• *Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното образование*

Необходимо е да се гарантира качествено образование и сътрудничество между всички участници в приобщаващото образование: детска градина, деца, семейство и общественост.

• *Осигуреност на подходяща среда и условия за личностно развитие на децата.*

В детските градини са създадени условия за сътрудничество, отношения на добронамереност между всички участници в процеса на образование, като са необходими дейности за повишаване на ефективността на комуникацията между тях. Фокусът трябва да бъде поставен върху развитието на личността на детето с неговата автономност и свобода на избор, право на личен стремеж към преуспяване и благоденствие, принадлежност, участие и отговорност към различни общности и групи едновременно. Изграждането на иновативна образователна среда осигурява условия за равен достъп и шанс до качествено предучилищно образование за всички деца, посещаващи детската градина - обхват, включване и предотвратяване на отпадането на деца от групите за задължително предучилищно образование включващи децата от уязвими групи. Необходимо е да се определят иновативни образователни политики, съобразно устройството и дейността на всяка детска градина, както и организацията, методите и средствата на обучение за осигуряване на качествено предучилищно образование.

• *Групи за допълнителна подкрепа*

Групата на децата със специални образователни потребности /СОП/, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие е разнообразна по своя състав и особености. Това изисква индивидуален подход при планиране на необходимите дейности и ресурси, както и гъвкави решения в сътрудничество с други институции, имащи отношение към подкрепата на децата и техните родители.

• *Фактори, свързани с напускане на образователната система*

Факторите, водещи до напускане на образователната система са идентифицирани, но е необходимо да се работи за преодоляване на проявата им за всеки конкретен случай. В този процес е необходимо по-голямо сътрудничество и взаимодействие между институциите от местно и национално ниво. Голяма е ролята и значението на ранното детско развитие и качественото предучилищно образование за предотвратяване на отпадането от образователната система.

• *Финансова осигуреност*

Не са достатъчни финансовите средства за осигуряване на приоритетите на приобщаващото образование. Необходимо е програмно осигуряване на дейностите. Налице е липсата на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания и недостиг на финансови средства за осигуряване на подходяща нова и съвременна образователна среда в голяма част от детските градини, основно в сградите на групите в селата на общината.

• *Намален брой на децата, обхванати в системата на предучилищното образование*

В последните 10 години поради ниската раждаемост и увеличаващите се миграционни процеси намалява общия брой на децата в детските градини. Увеличен е относителния дял на децата в неравностойно социално положение, поради ниския социално икономически статус на населението.

• *Квалификация на педагогическия и непедагогическия персонал в детските градини*

Необходимо е посещаване на международни образователни мобилности за повишаване на професионалните компетентности и личностното развитие на екипите на детските градини, за да

отговарят на съвременните нужди на децата и техните семейства по отношение на тяхното личностно развитие.

• *Липса на осигуреност с медицински специалисти в детските градини по селата*

• ***Училища***

Основните предизвикателства пред училищата от община Търговище и ефективните начини за справяне с тях по отношение на подкрепата за личностно развитие на учениците и посоките на развитие в осъществяване на приобщаващото образование са следните:

• Осигуряване на възможности за приобщаващото образование като неизменна част от правото на образование, като процес на осъзнаване, приемане на индивидуалността и разнообразието от потребности на всеки ученик. В контекста на приобщаващото образование училищата дават ясен знак за хуманизъм и толерантност, тъй като в тях се обучават интегрирано ученици със специални образователни потребности. Показател за демократичния дух на училищата е приобщаването на родителите и местната общност като активни партньори в образователния процес и разгръщането на възможностите им за граждански контрол чрез участие в Обществени съвети и Училищни настоятелства. В училищата се търси път за професионално развитие, адекватно на националната, регионалната, общинската и училищната политика, насочено и към напредъка на учениците.

• Необходимо е продължаване и задълбочаване на дейностите за изграждане на връзката с родителите и поддържане на тяхното постоянно участие като основен партньор на училищата, както и взаимодействието и партньорството с всички заинтересовани страни, имащи отношение към обучението, възпитанието и социализацията на децата и учениците. Положителни тенденции са:

- за всяко дете със СОП е определен екип от учители и специалисти, които подпомагат обучението, възпитанието и развитието му. Изготвен е индивидуален план за подкрепа.

- гарантирано е правото на родителите за информирано съгласие за извършване на оценка на образователните потребности на децата им. За съжаление, част от родителите отказват да приемат, че детето им има проблем или прехвърлят отговорността за обучението и обгрижването на децата си изцяло върху учителите и ресурсните специалисти. Завишават се изискванията и очакванията на част от родителите по отношение обучението и възможностите за професионална реализация на децата им.

- подобрени се условията за работа на специалистите - по отношение на материална база, оборудване на ресурсни кабинети, осигуряване на материали и методики за оценяване и работа с децата и учениците.

• Необходимо е да се създадат повече възможности за развиване на силните страни и таланти на учениците, като: място за публични изяви /концертна зала/, закрит плувен басейн, скално катерене и др. Търсене на повече възможности за изява на учениците и подкрепа на творческите им способности.

• Приоритетна работа по Национални програми и проекти за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа;

• Налице е слаба заинтересованост, ниско ниво на информираност за особеностите при работа с деца със СОП и отричане на съществуващи проблеми у децата от страна на родителите. Липсва подкрепа и съдействие от някои родители на деца със СОП.

• Осъществяване на превенция на проблемното поведение чрез беседи, лекции и др.

• Да се повиши мотивацията на учениците в училищата за подобряване на резултатите от учебно-възпитателния процес.

• Развитие на професионалните умения на учениците, обучаващи се в професионалните гимназии чрез състезания по професии.

• Участие в лидерски академии с представители на ученическите парламенти.

• Убеждаване на родителите на учениците от уязвимите групи за нуждата от образование на техните деца. Липса на родителски контрол и незаинтересованост към успехите на учениците поради ниският образователен и социален статус на родителите.

• Преминаване на училища в малките населени места към самостоятелно предлагане на допълнителна подкрепа, с цел адекватно финансиране на дейностите.

• Устойчив недостиг на финансови средства в училищата в малките населени места в община Търговище поради тревожната тенденция на намаляващия брой ученици и все по-трудното

намиране на добре подготвени и мотивирани специалисти за работа в трудни условия с деца нуждаещи се от обща и допълнителна подкрепа.

• ***Център за подкрепа за личностно развитие - Обединен детски комплекс Търговище***
С дейността си ЦПЛР-ОДК подпомага училищата в осъществяване на образователните задачи чрез надграждане на получените знания и умения, като предлага възможност за въвеждане на нови форми и методи на обучение, насочени към провокиране и задълбочаване интересите на младите хора. Перспективите за развитие се свързват с утвърждаването му като методически център за провеждане на неформално образование. Дейността на институцията е насочена към всички деца и ученици от община Търговище и е съобразена с потребностите, както на децата с изявени дарби, така и с деца от етническите малцинства, деца в риск и със специални образователни потребности.
• Целодневната организация в училище все повече намалява свободното време на учениците и е необходима гъвкавост за организация на извънучилищните дейности. Изграждането на адекватна на потребностите на децата и учениците среда, която да насърчава и подкрепя всяка отделна личност в нейния стремеж към творческо личностно развитие и социална адаптация, предлагането на дейности съобразени с интересите на подрастващите,
• Подобряването на материалната база съобразно съвременните изисквания, повишаването професионалните компетентности на преподавателите и кариерните консултанти, създаването и прилагането на иновативни практики и авторски програми, свързани с откриването и подкрепата на личностните дарби и таланти на децата и учениците са приоритет и предизвикателство, което стои пред институцията, за да бъде изпълнена главната цел на дейността - приобщаване, задържане и развиване на знанията и уменията на децата и учениците.

• ***Център за специална образователна подкрепа гр. Търговище (ЦСОП)***
Предизвикателствата, които екипът на ЦСОП преодолява в своята работа са основно следните:
• Наличието на родителска незаинтересованост, функционална неграмотност, ниско образование или неправилен избор на учебна среда; неглижиране на проблемите на децата в някои семейства - това допълнително затруднява усвояването на учебния материал и формирането на социалните навици.
• Провеждане на инициативи сред общността за оценяване същността на дейността на ЦСОП и предимствата за обучението и развитието на децата с ментални и множество увреждания.
• финансова подкрепа при поддържане базата и обновяването ѝ с темп отговарящ на съвременните изисквания и потребности на учениците, обучавани в Центъра. Провеждане на съвместни инициативи, работни срещи и индивидуални консултации с родители и семейства за превенция на проблеми свързани с отсъствия и отпадане на ученици, проблеми свързани с обучението и развитието на личността на децата, за правилен избор на професия и кариерно развитие. Организиране на съвместно участие на родители и деца в подготовката и провеждането на дейности, празници, отбелязване на бележити дати в Центъра.
• Насочване на учениците за работа в групи по интереси: разнообразни видове приложни дейности в ателиета и арт-работилници за повишаване знанията и уменията на деца и ученици, с цел развитие на силните страни на всяка една личност. Индивидуалният подход, осигурен от специалистите разкрива самото дете такова, каквото е. В индивидуалното пространство детето се учи да се изразява и да усвоява двете важни за него среди - тази на семейството и на връстниците. Да се справя с позната и нова различна среда, с обучителната ситуация и специалната подкрепа, правилата и общото съществуване, бъдещето му като зрял индивид и гражданин на общността.

• ***Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - област Търговище (РЦПППО)***
Основните предизвикателства пред РЦПППО са следните:
• Подобряване на образователната среда, за да стане по-приобщаваща за децата и учениците със специални образователни потребности. Необходимо е: обособяване на специализирани учебни места в класни стаи и занимални, които да отговарят на потребностите на децата и учениците със СОП /разстройства от аутистичния спектър, ДЦП, ХАДВ и др./, които да им осигурят равнопоставени възможности да получават ефективно образование; обезпечаване на всички ЕПЛР

с квалифицирани педагогически специалисти в сферата на приобщаващото образование (рехабилитатори, терапевти и др.) според индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности в учебните институции; оптимизация на взаимодействието с родителската общност и включване на семействата за активно участие в процеса на приобщаване; оптимизиране на консултативната дейност и методическа подкрепа за подобряване на приобщаващата среда в зависимост от индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности.

• Квалификационна дейност на педагогическите специалисти от детските градини и училищата по отношение на приобщаващото образование. Необходимо е да бъдат организирани: обучения, свързани със стъпките при осъществяване на приобщаващото образование; обучения, свързани с нормативната уредба; обучения, свързани със спецификата при работа с различните видове СОП и техните родители; обучения на специалисти участващи в ЕПЛР в детските градини и училищата в областта за въвеждане на карта за функционална оценка на специалните образователни потребности базирана на ICF-CY; обучения на педагогически специалисти от детските градини и училищата за използване на съвременни методики и средства за допълваща и алтернативна комуникация /ДАК/; провеждане на практикуми, обмяна на опит и различни инициативи за споделяне на успешни практики при обучение на деца и ученици със СОП.

• Провеждане на подходящи форми за представяне на добри практики на приобщаващо образование.

VIII. Заключение

Подкрепата за личностно развитие на децата и учениците от община Търговище трябва да осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развитие на способностите и уменията им и за пълноценното им участие в общността на детската градина и на училището. Тя трябва да се предоставя в съответствие с индивидуалните образователни потребности на всяко дете и на всеки ученик и чрез включване на ресурси, насочени към повишаване мотивацията за активно включване в учебния процес и към създаване на възможности за равен старт на децата и учениците в социалния живот и пълноценна личностна реализация.

Подкрепата извежда на преден план сътрудничеството и загрижеността между всички участници в процеса на приобщаващото образование, за да се превърне детската градина, училището и ЦПЛР в територия с позитивен психоклимат, в среда на взаимно доверие и емоционално благополучие за изява на всяка индивидуалност. Ценностите за личностното развитие и принципите на приобщаващото образование, което е част от правото на образование на всяко дете и ученик изискват ангажираност на всички институции и заинтересовани страни, както и отговорното участие на родителската общност.

Приобщаващото образование изисква диалог и координиране на усилията между всички участници в образователния процес, органите на управление на държавно и местно ниво, с цел осигуряване на физическа, психологическа и социална подкрепа на децата и учениците за развиване на способностите и уменията на всяко дете и ученик, особено в ситуации, налагащи неприсъствено обучение, социална дистанция и изолация.

Настоящият Анализ на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в община Търговище е изготвен на основание чл. 196, ал. 1 и ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование, във връзка със Заповед № РД-3-1402/14.11.2023 г. на Кмета на община Търговище и Писмо с Изх. № РР-15-52/04.12.2023 г. от Областния управител на Област Търговище.

Съгласували:

Д-р Сюзан Алиосманова - *заместник-кмет на община Търговище*

Косьо Костов - *директор на дирекция «Хуманитарни дейности и социална политика»*

Изготвил:

Силвия Доманова - *ст. експерт в дирекция «Хуманитарни дейности и социална политика»*

Съгласно Решение №=14 по Протокол №=3/21.12.2023г.